

DES | Departament Ekonomii
Społecznej i Solidarnej

BIULETYN

Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)

NR 7/2022

Biblioteka
Ekonomii
Społecznej
i Solidarnej

Spis treści:

❖ WYZWANIA

1. Ekonomizacja Organizacji w bezpiecznym środowisku dzięki INKUBATOROWI PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ

Marta Smejda - Doradca w Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej przy Centrum OPUS w Łodzi, Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej

❖ ROZWÓJ

1. Innowacja społeczna „Obiady Terapeutyczne”

Ewa Gryc - Specjalista ds. skalowania innowacji społecznej, Podkarpacka Akademia Przedsiębiorczości Katarzyna Podraza

2. Mikrozakupy usług społecznych - jak można zbudować prosty model współpracy podmiotów ekonomii społecznej z samorządami

Łukasz Waszak - Prezes w Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej przy Centrum OPUS w Łodzi

❖ DOBRE PRAKTYKI

1. Pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz promowanie dobrych praktyk w zakresie świadczenia usług reintegracji społecznej i zawodowej

Monika Skowron, Przewodnicząca Zarządu Sieci CIS/KIS w województwie podkarpackim.

2. Zatrudnienie Socjalne - dobre praktyki klubów integracji społecznej

dr Paweł Wiśniewski, Uczelnia Korczaka – Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie Rada Zatrudnienia Socjalnego przy MRiPS

❖ AKTUALNOŚCI

1. Dlaczego warto zatrudniać osoby z niepełnosprawnościami?

Zbigniew Prałat - Koordynator ds. inkubacji i wsparcia finansowego w Wielkopolskim Ośrodku Ekonomii Społecznej

2. Ogłoszenie wyników V edycji Konkursu Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2022!

Weronika Tomaszewska - Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej MRiPS

Ekonomizacja Organizacji w bezpiecznym środowisku dzięki INKUBATOROWI PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ

W 2021 roku Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Łodzi działający przy Centrum Opus rozpoczął program mający na celu wsparcie ekonomizacji organizacji pozarządowych jako podmiotów ekonomii społecznej. Autorzy projektu chcieli w jak najbardziej profesjonalny sposób przygotować beneficjentów do tej roli. W programie wzięło udział 25 grup z Łodzi i regionu. Część z nich miała już swoje organizacje, które podczas programu ekonomizowały się (uruchamiały działalność odpłatną statutową lub gospodarczą) a część była jeszcze grupami nieformalnymi, które na końcu programu miały zarejestrować swoje organizacje w KRS. Beneficjenci programu otrzymali cykl szkoleń, wsparcie merytoryczne, np.: pisanie biznesplanów oraz mikro wsparcie finansowe. Jednak jednym z najważniejszych aspektów tego innowacyjnego projektu, była możliwość testowania pomysłów na działalność gospodarczą/odpłatną. Dzięki rozwiązaniu jakim jest **INKUBATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ** - grupy miały okazję przez pół roku testować swoje pomysły na działalność.

Czym jest INKUBATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ?

Narzędzie to umożliwia prowadzenie działalności gospodarczej lub odpłatnej (sprzedaż produktów i usług) na rzecz innych podmiotów oraz osób fizycznych - bez konieczności formalizacji i posiadania własnego NIP. To **INKUBATOR** udziela osobowości prawnej.

Inkubator włączony został do działań Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej przy Centrum OPUS jako narzędzie dla podmiotów objętych pakietami wsparcia w zakresie uruchomienia działalności ekonomicznej. Pakiety wsparcia to usługa dająca możliwość organizacjom i grupom nieformalnym przez pół roku w bezpiecznym środowisku przy wsparciu doradców Inkubatora testować różne pomysły biznesowe i sprawdzać, które z nich

przyniosą im zyski, a które kompletnie się nie sprawdzą. Dzięki wsparciu Inkubatora grupy mogły rozwinąć skrzydła, zacząć budować własną markę na rynku bez obawy niepowodzenia. **Efektom wsparcia są zarejestrowane nowe podmioty ekonomii społecznej z gotowym, przetestowanym planem działalności ekonomicznej.**

Co daje INKUBATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ?

- **użyczenie osobowości prawnej**
- **obsługa księgową**
- **możliwość testowania pomysłu w bezpiecznym środowisku**
- **przestrzeń coworkingowa**
- **promocja**

Jak działa INKUBATOR?

Cała platforma INKUBATORA działa online na stronie www.inkubatorps.pl

Grupa nieformalna (min. 3 os.) lub organizacja (fundacja, stowarzyszenie, klub sportowy) rejestruje się na stronie internetowej do Inkubatora. Po wypełnieniu prostego, intuicyjnego wniosku grupa zostaje przyjęta do Inkubacji.

Wszelkie umowy przesyłane są drogą elektroniczną bez konieczności posiadania podpisu elektronicznego za pomocą programu Autenti. Po podpisaniu umowy grupa może rozpocząć działalność ekonomiczną - posługując się osobowością prawną - NIP-em Fundacji Inkubatora. Na starcie Grupa otrzymuje własne subkonto, na którym gromadzi zarobione środki, aby na końcu programu po rejestracji w KRS - czy to działalności odpłatnej, czy gospodarczej - otrzymywać wszystkie zgromadzone środki w formie darowizny na cele statutowe.

Wszystkie grupy w Inkubatorze mają dostęp do platformy, gdzie mogą wystawiać faktury swoim kontrahentom. Każda grupa ma swojego opiekuna, który pomaga merytorycznie. Zespoły mogą skorzystać z wsparcia biura księgowego, które jest ważne, szczególnie na początku prowadzenia działalności, porad prawnych, z przestrzeni coworkingowej, oraz umieszczenia swojej wizytówki na stronie [INKUBATORA](http://www.inkubatorps.pl).

Co robiły grupy/ organizacje podczas Inkubacji?

W ramach współpracy z OWES przy Centrum OPUS testowo w 2021 roku - objętych było 25 grup. Grupy testowały pomysł na swoją działalność ekonomiczną przez 6 miesięcy. Był to czas na sprawdzenie w praktyce pomysłów. Po zakończeniu okresu inkubacji została przeprowadzona ewaluacja, która jednoznacznie pokazała, że okres inkubacji jest bardzo potrzebny grupom do tego aby móc stabilnie i bezpiecznie wejść na rynek. Zespoły działały w okresie pandemii, gdzie okres rejestracji w KRS wydłużył się o kilka tygodni - dzięki wsparciu **INKUBATORA** - działalność nie została przerwana i mogła być kontynuowana.

Kilka grup prezentujemy poniżej:

GRUPA REKONCEPT / aktualnie Stowarzyszenie REKONCEPT

Działania **REKONCEPTU** obejmują organizowanie kiermaszy przedmiotów upcyklingowanych, wydarzeń artystycznych i społecznych, które dotyczą tematu ekologii oraz działań edukacyjnych z zakresu zdrowia psychicznego, zdrowia planety, sztuki (także terapii poprzez sztukę) i powrotu do bliskości. Nie chcemy zamykać się zupełnie na inne tematy dotyczące społecznych problemów, których aktualność uznamy za istotną.

FUNDACJA SOULIGHT

SOULIGHT to miejsce, gdzie osoby uczą się jak tworzyć, rozwijać i utrzymywać zdrowe relacje. Fundacja specjalizuje się w praktycznych kursach dotyczących budowania więzi międzyludzkich, prowadzonych w małych grupach w formie warsztatowej. Dzielą się wiedzą na temat budowania zdrowych relacji. Przygotowują pary planujące wspólne życie do stworzenia dobrze funkcjonującej, satysfakcjonującej relacji małżeńskiej. Pomagają parom przeżywającym trudności znaleźć przyczyny problemów i wskazać co dalej z tym zrobić. Pary trenerskie, które prowadzą grupy warsztatowe są w związkach małżeńskich i sami intencjonalnie pracują nad budowaniem własnych dobrych związków i doszkalają się w tej dziedzinie, by móc skutecznie pomagać innym. Trenerzy ciągle poszukują i testują nowe narzędzia i kursy pomocne w pracy z małżeństwami.

STOWARZYSZENIE HATTRICK TV

Trzech przyjaciół z boiska opowiada o klasowych rozgrywkowych piłki nożnej w województwie łódzkim, ale nie tylko, np.: ciekawostki z niższych i wyższych lig, analizy tabeli po każdej kolejce, a także skróty meczowe oraz wywiady z zawodnikami i trenerami, komentarze kibiców i wiele więcej. Grupa tworzy Magazyn Niższych Lig piłkarskich w województwie łódzkim – a w nim znajdziemy relacje ze spotkań, transmisje z meczów oraz rozmowy z ciekawymi ludźmi ze świata piłki nożnej i nie tylko.

GRUPA PSYCHONAUKI / aktualnie Stowarzyszenie SZTOS

W trakcie trwania programu grupa przeprowadziła działania mające na celu wypromowanie własnej marki. Były to min. warsztaty leśne dla kobiet, działania doradcze. Grupa zarejestrowała **Stowarzyszenie SZTOS - Stowarzyszenie Zainteresowanych Troską o Siebie**. Jak piszą o sobie: *“Zależy nam na wspieraniu ludzi w troszczeniu się o siebie i świat. Będziemy wspierać siebie i innych we wzmacnianiu wewnętrznego potencjału poprzez transformację postaw i rozwijanie umiejętności, budujących m.in. dobrostan i odporność psychiczną. Jedną z takich umiejętności jest uważność. Działania ekonomiczne prowadzimy w obszarze warsztatów, szkoleń oraz doradztwa indywidualnego.”*

Działanie grup przy **INKUBATORZE** pozwoliło na wprowadzenie na rynek ekonomii społecznej dobrze przygotowanych i stabilnych podmiotów w postaci 25 fundacji i stowarzyszeń. Zapraszamy do współpracy inne Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, które szukają metod wspierania przedsiębiorców społecznych. **Jesteśmy zainteresowani współpracą z partnerami z całej Polski.** W naszej ocenie Inkubator może stać się idealnym narzędziem do współpracy przy rozwoju ekonomii społecznej i budowaniu potencjału ekonomicznego trzeciego sektora.

INKUBATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ: www.inkubatorps.pl ; tel. 504 201 155,
e-mail: kontakt@inkubatorps.pl

Marta Smejda

Doradca w Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej przy Centrum OPUS w Łodzi, Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej

Innowacja społeczna „Obiady Terapeutyczne”

Wyzwania z jakimi współcześnie mierzą się różne grupy społeczne wymagają nowatorskich rozwiązań, odpowiadających na ich potrzeby i służących poprawie ich sytuacji. Innowacje społeczne stanowią doskonałe narzędzia wprowadzania zmian w obszarze społeczno - gospodarczym. Podkarpacki Regionalny Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, prowadzony przez Caritas Archidiecezji Przemyskiej wraz z Podkarpacką Akademią Przedsiębiorczości Katarzyna Podraza, szukając rozwiązań, ułatwiających codzienne funkcjonowanie osobom znajdującym się w gorszym położeniu/zagrożonym wykluczeniem społecznym angażuje się w projekty wspierające rozwój innowacji społecznych. Jednym z nich jest ogólnopolski Projekt „Terapeutyczne obiadowanie”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Jego realizacja pozwoli na rozpowszechnienie **modelu innowacji społecznej „Obiady Terapeutyczne”**, wypracowanego i przetestowanego przez Krasnostawskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, w ramach „Generatora Innowacji. Sieci Wsparcia”, a następnie wybranego do szerszego rozpowszechnienia przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Innowacja społeczna - czym jest?

Innowacja jest szukaniem nowych rozwiązań poprzez wykorzystanie istniejących już środków lub ulepszeniem rozwiązań dla istniejących już problemów. Mówiąc szerzej, innowacje społeczne to nowe pomysły odpowiadające na niezaspokojone potrzeby, rozwiązujące problemy społeczne, a przede wszystkim mające na celu wywołać trwałe zmiany produktowe, usługowe, a przede wszystkim społeczne.

Co wiemy o skalowaniu innowacji?

Skalowanie innowacji to inaczej rozpowszechnianie, zwiększanie zasięgu i wykorzystywania w praktyce wybranych oraz przetestowanych pomysłów, które dotychczas miały ograniczony zasięg terytorialny. Celem skalowania innowacji jest wdrożenie nowatorskich rozwiązań, wypracowanych w różnych Inkubatorach Innowacji Społecznych na szeroką skalę, tj. w jak największej liczbie organizacji, wspólnot, czy także wśród społeczności zainteresowanych zmianą.

Na czym polega model innowacji społecznej „Obiady terapeutyczne”?

Istotą modelu innowacji społecznej „Obiady Terapeutyczne” jest przygotowywanie, a następnie dostarczanie przez uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej, bezpłatnych, ciepłych, dwudaniowych obiadów osobom starszym powyżej 60 roku życia.

Ten nowatorski pomysł ukierunkowany jest na poprawę jakości życia dwóch grup społecznych, tj. osób niepełnosprawnych (uczestniczących w warsztatach terapii zajęciowej) oraz seniorów, którzy potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Dla osób niepełnosprawnych zaangażowanie w realizację modelu stanowić będzie formę terapii mającej na celu rehabilitację społeczno-zawodową tych osób. Poprzez naukę przygotowywania zdrowych prostych posiłków oraz dostarczanie ich osobom starszym uczestnicy terapii nie tylko nabędą szereg umiejętności przydatnych w życiu codziennym, jak i niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Zyskają również poczucie sprawczości, odpowiedzialności oraz bycia potrzebnym innym, co pozytywnie wpłynie na poczucie ich własnej wartości. Będą mogli także kształtować i doskonalić umiejętności społeczne, tj. praca w grupie, budowanie relacji społecznych, planowanie i

realizowanie działań. Z kolei osoby starsze zyskają możliwość zapewnienia regularnych, wartościowych, ciepłych dwudaniowych posiłków, dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb żywieniowych związanych ze stanem zdrowia. Wzrośnie także poziom świadomości żywieniowej seniorów, dzięki współpracy z dietetykiem oraz udziałowi w warsztatach edukacyjnych z zakresu zdrowego odżywiania. Wartością dodaną obiadów terapeutycznych może być także odciążenie opiekunów osób starszych w zakresie zapewnienia posiłków osobie starszej. Spotkanie tych dwóch grup (tj. osób

niepełnosprawnych oraz osób starszych) przyniesienie obustronny efekt terapeutyczny w postaci wytworzenia się niezwyklej więzi opartej na wzajemnym zrozumieniu, empatii oraz wspólnocie doświadczania życia z ograniczoną samodzielnością.

Niemniej ważne jest również to, iż dzięki niniejszej innowacji społecznej, możliwe będzie wykorzystanie w większym zakresie potencjału podmiotów działających na rzecz społeczności lokalnych, w szczególności na rzecz osób niepełnosprawnych oraz starszych.

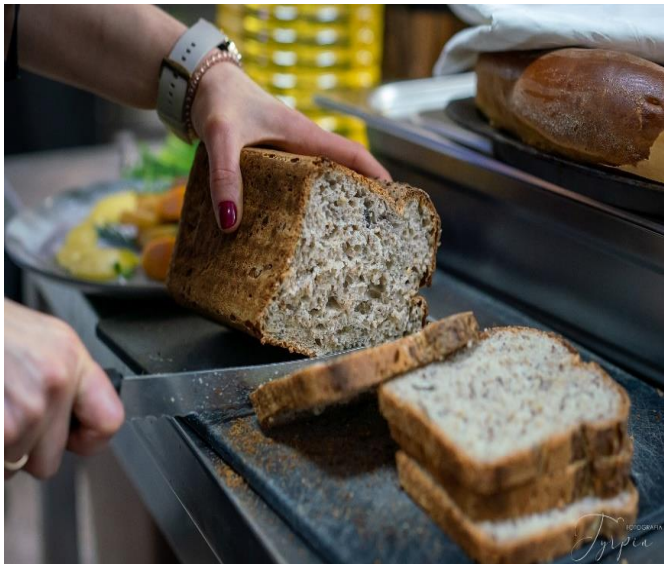
Jakie podmioty wezmą udział w skalowaniu innowacji społecznej?

Innowacja społeczna „**Obiady terapeutyczne**” będzie wdrażana przez instytucje i organizacje zajmujące się rehabilitacją społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych z terenu całej Polski, w szczególności warsztaty terapii zajęciowej, ale także zakłady aktywności zawodowej, stowarzyszenia oraz inne podmioty, które statutowo zajmują się tego typu działalnością na rzecz osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym lub umiarkowanym. W ramach projektu instytucje te, wybrane w drodze otwartych naborów, mają możliwość uzyskania grantów finansowych na pokrycie wydatków związanych z wdrożeniem u siebie tego nowatorskiego rozwiązania.

Co może zostać sfinansowane?

W ramach grantu możliwe będzie sfinansowanie kosztów tj.:

- przystosowanie kuchni (prace adaptacyjne/remontowe) oraz wyposażenie zaplecza kuchennego w niezbędny sprzęt gastronomiczny potrzebny do przygotowywania i wydawania posiłków,
- narzędzia i przybory niezbędne do pakowania i dostarczania posiłków osobom starszym (odzież ochronna dla pracujących w kuchni, termosy, menażki itp.),
- badania sanitarne i ubezpieczenie osób niepełnosprawnych biorących udział w przedsięwzięciu,
- konsultacje dietetyczne dla osób starszych, wynikiem których będą indywidualne jadłospisy,
- artykuły spożywcze do przygotowania posiłków dla osób starszych, tj. „wsadu do kotła”,
- koszt zużycia mediów (prąd, gaz, woda itp.),
- koszt dostarczania posiłków przez osoby niepełnosprawne do domów seniorów,
- koszt przeprowadzenia cyklu warsztatów o zdrowym odżywianiu dla seniorów aktywnych.

Innowacja będzie wdrażana przez podmioty dysponujące funkcjonującym zapleczem kuchennym dostosowanym do wymogów Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz prowadzące pracownię gospodarstwa domowego/ pracownię gastronomiczną lub terapię zajęciową o tematyce gastronomicznej.

Docelowo innowację realizować będzie 44 Grantobiorców, co pozwoli na zaangażowanie 480 osób niepełnosprawnych w przygotowywanie oraz dostarczanie posiłków 500 seniorom na terenie całej Polski.

Jakie efekty zakłada wdrożenie modelu?

Bezpośrednim efektem wdrożenia modelu innowacji społecznej obiady terapeutyczne przez Grantobiorców ma być także zapewnienie funkcjonowania ww. rozwiązania przez okres co najmniej 12 m-cy po zakończeniu udziału w projekcie, co w założeniu pozwoli na utrwalenie stosowania innowacji w praktyce. Wymaga to jednak zaangażowania pozostałych interesariuszy projektu, tj. instytucji systemu pomocy i integracji społecznej. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, mają realny wpływ na zapewnienie finansowania opisanego modelu innowacji społecznej w przyszłości. Współpraca przedstawicieli ww. instytucji z lokalnymi podmiotami, które podjęły się wdrożenia rozwiązania na danym obszarze, jest kluczowa dla zapewnienia wsparcia osobom, które najbardziej tego wsparcia potrzebują, zarówno z punktu widzenia wyłonienia tych osób, jak i zapewnienia środków finansowych na ten cel. W tym celu niezbędne jest jednak nawiązanie współpracy i zacieśnienie kontaktów partnerskich na linii: jednostki samorządu terytorialnego – ośrodki pomocy społecznej – organizacje pozarządowe – warsztaty terapii zajęciowej (lub inne podmioty biorące udział w skalowaniu innowacji społecznej). W długofalowej perspektywie pozwoli to na tworzenie szerszych rozwiązań pozwalających na przeformułowanie roli Warsztatów Terapii Zajęciowej oraz innych instytucji i organizacji prowadzących działania z zakresu rehabilitacji społeczno

- zawodowej osób niepełnosprawnych, jako podmiotów działających w obszarze integracji i pomocy społecznej.

Podsumowanie

Innowacja społeczna „**Obiady terapeutyczne**” stanowi unikatowe w swojej formule rozwiązanie, które nie jest obecnie stosowane na szeroką skalę. Spośród 720 Warsztatów Terapii Zajęciowej aktywnie działających w Polsce spotkaliśmy się z pojedynczymi przypadkami realizacji podobnych działań. Ich analiza, jak również wnioski płynące z rozmów z wieloma przedstawicielami podmiotów zainteresowanych udziałem w rozpowszechnianiu w Polsce modelu innowacji społecznej, pozwalają stwierdzić, iż innowacja społeczna „**Obiady terapeutyczne**” jest bardzo potrzebna, jak i możliwa do wdrożenia, niemniej jednak wymaga zaadaptowania do potrzeb i możliwości podmiotów wdrażających, ich podopiecznych oraz lokalnych uwarunkowań.

W momencie oddawania do publikacji niniejszego artykułu (sierpień 2022r.) realizowany był drugi nabór Grantobiorców do udziału w projekcie. W ramach naboru pierwszego dokumenty aplikacyjne przedłożyły 24 podmioty zainteresowane wdrożeniem innowacji z terenu 12 województw, najwięcej z obszaru województwa małopolskiego, mazowieckiego, lubuskiego, warmińsko-mazurskiego, podkarpackiego, wielkopolskiego. Na kolejnym etapie realizacji Projektu będziemy mogli przedstawić Państwu ciekawe rozwiązania, które pojawią się w obszarze rozpowszechniania w Polsce nowatorskiego rozwiązania jakie stanowią „**Obiady terapeutyczne**”. Więcej informacji na temat projektu na stronie: www.terapeutyczneobiadowanie.pl

Ewa Gryc

*Specjalista ds. skalowania innowacji społecznej, Podkarpacka Akademia Przedsiębiorczości
Katarzyna Podraza*

Mikrozakupy usług społecznych - jak można zbudować prosty model współpracy podmiotów ekonomii społecznej z samorządami

Czym są mikrozakupy usług społecznych ?

Mikrozakupy usług społecznych to mechanizm wykorzystujący zamówienia publiczne do zakupu szeroko rozumianych usług społecznych. Jak wskazuje nazwa, założeniem tego mechanizmu jest zakup usług o niewielkiej wartości, na przykład do 10 tys. złotych. Sam pomysł wykorzystania zamówień publicznych do zlecania zadań podmiotom ES nie jest nowy. Prezentowany mechanizm podchodzi jednak do tej kwestii w sposób systemowy i uporządkowany, proponując spójną i prostą procedurę zlecania usług społecznych przyjmowaną w drodze zarządzenia wójta, burmistrza, prezydenta, czy też uchwały zarządu w przypadku powiatu. Są one zgodne z zasadami wydatkowania środków publicznych określonymi w ustawie o finansach publicznych, a jednocześnie zapewniają szybkie i proste zakupy usług społecznych w podmiotach ES przyczyniając się m.in. do budowania potencjału ekonomicznego sektora poprzez stymulowanie uruchamiania działalności ekonomicznej (gospodarcza, odpłatna statutowa pożytku publicznego) oraz uproszczenia systemu współpracy finansowej.

Dlaczego mikrozakupy usług społecznych ?

Od 2003 r. podstawą współpracy samorządów z podmiotami ekonomii społecznej w zakresie finansowym jest ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie i opisany w niej tryb konkursowy. Od samego początku funkcjonowania ustawy postulowane jest uproszczenie procedur zlecania zadań. Niestety tryb konkursowy nie doczekał się zmian, a kolejne zmiany rozporządzeń, na podstawie których przeprowadzane są konkursy nie dodają nowej jakości do systemu. Model konkursowy jest przeregulowany, rozbudowany i w praktyce często nieadekwatny do tego o jakiej skali środków mówimy na poziomie lokalnym. Pomysł na tryb dedykowany dla organizacji pozarządowych miał być formą alternatywy dla przetargów. I faktycznie przy dużych zadaniach ma on sens. Problemem jest jednak to, że większość zadań zleczanych z wykorzystaniem trybu konkursowego to jednak zadania z małymi dotacjami. Z badania przeprowadzonych przez Centrum OPUS i Centrum Innowacji Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego w ramach projektu Centrum Analiz i Modeli

Społecznych finansowanego ze środków Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030, wynika, że po odjęciu zadań z pomocy społecznej i sportu średnia wartość środków na zadania zlecone w samorządach nie przekracza 50.000 zł rocznie, a pojedyncza dotacja 5000 zł. Mimo takich wartości zadania zlecane są w trybie konkursowym i rodzą określone problemy. Dlaczego? Bo taka jest praktyka.

Czy można robić to inaczej? Jak nie dotacja to co?

Mechanizm mikrozakupów nie jest alterantywą dla zlecania zadań w oparciu o ustawę o pożytku publicznym i o wolontariacie, ma stanowić jego funkcjonalne i użyteczne uzupełnienie. Jego zaletą jest przede wszystkim prostota stosowania, zarówno dla samorządu, jak i podmiotów ekonomii społecznej. Mikrozakupy opierają się o regulaminy zakupów o wartości poniżej 130 tys. zł., czyli wewnętrznych regulacjach jakie przyjmują samorządy dla prowadzenia zakupów, gdzie nie obowiązuje prawo zamówień publicznych. Podstawą prawną są zarządzenia lub uchwały organu wykonawczego, co pozwala na regulowanie trybu w sposób dostosowany do lokalnych warunków w oparciu o obowiązujące przepisy prawa.

Formuła zamówienia publicznego umożliwia podmiotom ES znacznie bardziej elastyczne gospodarowanie środkami publicznymi przeznaczonymi na realizację zadania niż w przypadku dotacji przyznanej w otwartym konkursie ofert. W przypadku mikrozakupów organizacja dokonuje w praktyce rozliczenia za rezultaty, którego od lat nie udało się wprowadzić w pożytku publicznym.

Mikrozakupy wymagają od organizacji pozarządowych prowadzenia działalności gospodarczej lub działalności odpłatnej pożytku publicznego. O ile działalność gospodarcza dla małych podmiotów jest wyzwaniem, o tyle działalność odpłatna statutowa pożytku publicznego jest formą prowadzenia działalności, którą łatwo uruchomić. Mechanizm zakupowy jaki proponują mikrozakupy usług społecznych stanowić może pierwszy krok do zwiększenia udziału podmiotów ES w realizacji usług na poziomie lokalnym. Może to być skuteczne narzędzie do budowania oddolnego potencjału mikroprzedsiębiorczości społecznej i przełamywania obaw w zakresie prowadzenia działalności odpłatnej czy gospodarczej.

Jak przystąpić do tworzenia modelu mikrozakupów lokalnych?

Krok 1

To odpowiedź na pytanie czy w naszej współpracy na linii samorząd - PES mamy takie zadania, gdzie średnia wartość dotacji nie przekracza np. 5.000 zł i są one zlecane w drodze konkursu

ofert. Tu zastrzeżenie: analiza w każdym samorządzie może przyjąć inną wartość jako wyjściową. W modelu rekomendujemy do 10.000 zł.

Przykład

Samorząd zleca zadania w obszarach:

- a) Kultura - wartość zadań zleconych w danym roku wynosi ok. 60.000 zł
- b) Zdrowie - wartość zadań zleconych w danym roku wynosi ok. 50.000 zł
- c) Kultura fizyczna i aktywność społeczna (bez zadań w obszarze sportu) - wartość zadań ok. 70.000 zł

Na poziomie każdego z tych zadań dokonujemy analizy ile w roku obecnym/poprzednim mieliśmy zadań, których wartość dotacji nie przekroczyła wskazanych 5000 zł i wychodzi nam np.

- a) kultura - 7 umów o wartości do 5000 zł i są to głównie wydarzenia, warsztaty, i inne akcje jednodniowe,
- b) zdrowie - 5 umów o wartości do 5000 zł - głównie są to przedsięwzięcia z obszaru edukacji lub pikników promujących zdrowe postawy,
- c) kultura fizyczna i aktywność społeczna - 10 umów do 5000 zł - turnieje, wydarzenia sportowe, turystyka lokalna, itp.

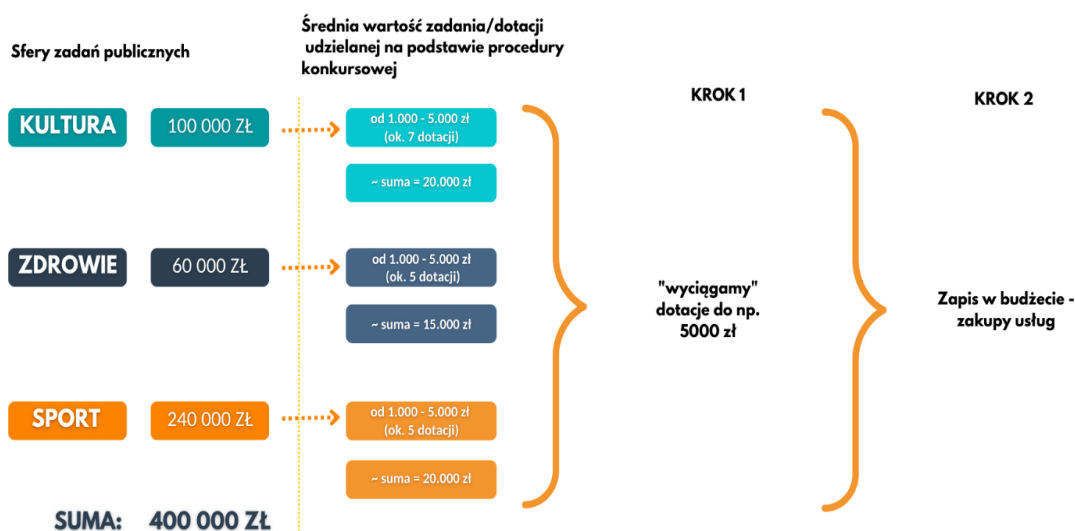
W efekcie po zliczeniu mamy łącznie 100.000 zł środków, które spełniają wyjściowe kryteria.

Krok 2

To przygotowanie procedury do realizacji mikrozakupów lokalnych. **Podstawą są zamówieniami poniżej 130 tyś. zł netto.** Zgodnie z kodami CVP są to usługi społeczne,

kulturalne, zdrowotne, sportowe i rekreacyjne objęte kodami CPV: 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9, 80520000-5, 80590000-6, od 85000000-9 do 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8. W modelu rekomendujemy, by w ramach uproszczeń stworzyć odrębny lub rozszerzyć obecny regulamin wprowadzając kategorię zakupu usług społecznych. Na etapie tworzenia budżetu środki te zapisywane są nie jako dotacje, ale jako zakupy usług. W programie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi wskazujemy natomiast, że formą współpracy w w/w obszarach będzie zakup usług.

Krok 3

Ogłoszenie o zakupie usług - zapytanie ofertowe. To kluczowa zmiana w podejściu do zamówienia. Wskazane w kroku 2 zarządzenie określające regulamin ma pozwolić stworzyć w pełni konkurencyjny i przejrzysty system wyboru wykonawców. Obecnie regulaminy w wielu samorządach wymagają np. tylko wysłania zapytania do 3 oferentów. W modelu proponujemy by procedura naboru była otwarta i jawna, a samo ogłoszenie o naborze umieszczane w miejscach takich jak BIP, strona www urzędu oraz w innych miejscach zwyczajowo przyjętych dla np. ogłoszeń konkursowych.

Co powinno zawierać zapytanie ofertowe o zakupie usługi?

Po pierwsze, informacje o przedmiocie - czyli co chcemy kupić, np. chcemy otrzymać oferty na organizację wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców gminy x.

Po drugie, opisujemy warunki realizacji i tu proponujemy ujawnienie 3 rzeczy:

Pierwsza: samorząd wskazuje, że na realizację mikrozakupów na organizację wydarzeń kulturalnych ma w budżecie np. 35.000 zł i przyjmuje tylko oferty, których wartość jednostkowa nie przekracza 5000 zł.

Druga to kryteria oceny wskazujące, że ocena ofert będzie oparta o kryterium:

- . cena - 5 pkt.
- a. koncepcja przedsięwzięcia - 65 pkt.
- b. liczba osób objętych przedsięwzięciem - 20 pkt.
- c. doświadczenie wykonawcy - 10 pkt.

Przy tak skonstruowanych kryteriach cena może punktować tylko w sytuacji, gdy ktoś jest w stanie zrobić wydarzenie poniżej 5000 zł. Kluczowa jest koncepcja i wskaźnik liczby osób, chociaż ten nie jest determinujący (wielkości punktów ustala się patrząc na to co ma być istotą usługi np. jej powszechność = więcej punktów na liczbę osób).

Trzecia kwestia do zasady finansowania. Model mikrozakupów oznacza rozliczenie fakturowe. W większości przypadków faktury płatne są po wykonaniu usługi jednak model ma być uproszczeniem we współpracy lokalnej - dlatego **proponujemy wprowadzić system zaliczek**.

Przykładowy zapis w ogłoszeniu:

Wykonawca w chwili podpisania umowy wystawia fakturę zaliczkową na wartość 90% zamówienia. Zamawiający przekazuje środki na realizację usług w terminie do 14 dni. Po przyjęciu sprawozdania Wykonawca wystawia fakturę rozliczeniową na ustaloną wartości zamówienia.

(Rozwiązanie opracowane przez Tomasza Schimanka eksperta w zakresie zamówień publicznych, w ramach współpracy z Centrum OPUS w ramach działań Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej).

Krok 4

Określenie wzoru oferty, umowy i sprawozdania¹

Na potrzeby modelu mikrozakupów lokalnych wskazane wzory określa sam zamawiający. Nie mamy narzuconych wzorów przez rozporządzenia, co w znaczącym stopniu ułatwia nam projektowanie dostosowane do lokalnych potrzeb. Wzór oferty powinien zawierać :

- a. informacje o postępowaniu
- b. metryczkę oferenta
- c. opis koncepcji realizacji usługi

¹ przykładowy wzór zarządzenie można znaleźć na stronie <https://opus.org.pl/cams/mikrozakupy>

- d. wskazanie ilości osób objętych przedsięwzięciem
- e. doświadczenie w realizacji podobnych przedsięwzięć
- f. koszt usługi w ujęciu kwoty netto i kwoty brutto
- g. podpisy osób upoważnionych.

Umowa na realizację usługi jest znacząco uproszczona. Musi jednak zawierać zapisy, które obligują wykonawcę do zgłaszania istotnych zmian w zakresie rzeczowym umowy. Odpada nam natomiast cała kwestia finansowa. Model mikrozakupów usług lokalnych to typowe rozliczenie za rezultat.

Wzór sprawozdania również jest określany przez samorząd lokalny. Powinien być tak naprawdę odzwierciedleniem oferty na tyle, żeby odnosił się do wykonanej usługi. Co istotne mikrozakupy rozliczane są za efekt. Jeżeli wykonawca zrealizuje usługę zgodnie z wymogami i przedstawi raport, to rozliczenie następuje poprzez wystawienie faktury końcowej i zapłatę przez samorząd np. brakujących 10%. Jeżeli usługa nie zostanie zrealizowana następuje zwrot zaliczki z odsetkami.

Jeżeli usługa zostanie zrealizowana niezgodnie z kontraktem to strony muszą w drodze polubownej lub sądowej dojść do rozstrzygnięcia. Dzisiaj głównym problemem przy rozliczeniu zadań w formie dotacji jakie podnosi samorząd nie są kwestie merytoryczne a finansowe związane z wydatkowaniem dotacji. W modelu mikrousług ten problem nam odpada. Nie ma rozliczenia wydatków - jest faktura.

Jeżeli jest tak prosto to dlaczego to nie działa?

Po pierwsze, takie zakupy są realizowane i to z udziałem PES, jednak podejście jakie prezentowane jest w modelu nie jest ujęte systemowo. Podstawą jest konkurs ofert, bo przecież on jest dla organizacji pozarządowych - taka praktyka.

Druga uwaga, model zakupów usług lokalnych niesie ryzyko konkurencji z biznesem. To ważne zastrzeżenie. W realizacji ww. usług mogą wziąć udział wszystkie podmioty lokalne, w tym firmy. Należy jednak pamiętać, że mówimy o specyficznych usługach, gdzie nie cena ma być kluczem wyboru. Praktyka zakupów pokazuje, że w wielu przypadkach na poziomie lokalnym realnym dostawcą usług są tylko podmioty ES. Kolejnym argumentem jaki wskazały badane przez nas samorzady, wyjaśniając dlaczego nie stosują zakupów, jest fakt, że organizacje pozarządowe nie prowadzą działalności gospodarczej. I tu kolejny mit. Żeby wziąć udział w postępowaniu o zakup usług organizacja pozarządowa nie musi mieć działalności gospodarczej. Musi natomiast prowadzić co najmniej odpłatną działalność statutową pożytku publicznego. Mówimy przecież o zadaniach/usługach, które wcześniej były realizowane

w drodze konkursu, a więc wpisywały się w działalność statutową, były realizowane w oparciu o ustawę o pożytku, a więc mieściły się w sferze zadań publicznych wskazanych w art. 4 ustawy. Oznacza to, że organizacja by móc przystąpić do modelu mikrozakupów lokalnych musi tylko podjąć odpowiednie uchwały (najczęściej zarządu) o podjęciu i wykonywaniu działalności odpłatnej statutowej pożytku publicznego w określonym przedmiocie (patrz dotychczasowa działalność dotacyjna).

Podsumowanie:

Proponowane podejście niesie wiele korzyści. Po stronie samorządu odpada największy problem z rozliczaniem wydatków jaki mamy przy dotacjach, upraszczamy do minimum procedurę zlecania dla niedużych zadań. Dla organizacji system jest również prosty, wzmacniamy potencjał (możliwość generowania mikrozysków i swobodę wykorzystania środków na cele statutowe). Mikrozakupy mogą stać się istotnym sposobem wprowadzania sektora ekonomii społecznej do realizacji usług lokalnych. To mechanizm uwzględniający potencjał podmiotów i co ważne operuje na tych samych środkach, nie zwiększając kosztów samorządów.

Łukasz Waszak

Prezes w Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej przy Centrum OPUS w Łodzi

❖ DOBRE PRAKTYKI

Pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz promowanie dobrych praktyk w zakresie świadczenia usług reintegracji społecznej i zawodowej.

Kilka słów o pojęciu wykluczenia społecznego.

Wykluczenie społeczne nie jest pojęciem nowym, funkcjonuje w przestrzeni społecznej już od długiego czasu, natomiast w ostatnich latach stało się jakby bardziej wywoływane, zarówno w obszarze opracowań naukowych, teoretycznych, jak i w przestrzeni życia społecznego, wśród praktyków realizujących liczne działania na rzecz wsparcia osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ważność tego pojęcia wynika po pierwsze z faktu, iż jest ono ściśle związane z szeroko rozumianą polityką społeczną, po drugie natomiast pojawia się zawsze w kontekście rozważań nad życiem społecznym, stanowi bowiem nieodzowny element funkcjonowania jednostek, czy też grup w społeczeństwie, w każdym jego aspekcie: kulturowym, socjalnym, ekonomicznym, rodzinnym, politycznym, etc.

Tak, jak zmieniają się społeczeństwa, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne życia, pojawiają się nowe możliwości rozwoju, jedne ograniczenia ustępują miejsca innym, w taki sam sposób ewoluuje zjawisko wykluczenia społecznego na przestrzeni lat. Nie ma ono formy statycznej. Wykluczenie społeczne jest integralną częścią życia społecznego i definiuje je w kwestiach dostępności usług, partycypacji, dobrobytu, możliwości, ograniczeń, zasobów, w tym również społecznych, stopnia aktywności, czy też bierności obywateli, etc. Wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia z człowiekiem, pojawia się także ryzyko wystąpienia wykluczenia społecznego – w takiej, czy też innej formule.

W literaturze można znaleźć wiele definicji, które w bardziej ogólny, czy też uszczegółowiony sposób podejmują się próby opisanie stanu, jakim jest wykluczenie społeczne i dokonania operacjonalizacji tego zjawiska. Trudno przyjąć jedną definicję za właściwą z uwagi na funkcjonujące różne tradycje interpretacyjne zjawiska, jak również ze względu na jego złożony i wielowymiarowy charakter. Wykluczenie społeczne można określić, jako „brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych

instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich”².

„Wykluczenie społeczne jest najczęściej definiowane w kategoriach nieuczestniczenia, bądź niezdolności do uczestnictwa w ważnych aspektach życia zbiorowego charakterystycznych dla danego społeczeństwa”³ Wydawać by się mogło, że współczesny świat jest gotowy na swoich obywateli, jest w stanie wszystkim zapewnić równy dostęp do możliwości i usług, dzięki którym każdy mógłby wieść życie godne i szczęśliwe. Co na to rzeczywistość? Pomimo teoretycznie równych praw do życia na odpowiednim poziomie, funkcjonujących zasad równości społecznej, jednakowych możliwości partycypacji w życiu społeczności, zarówno tej lokalnej, jak i krajowej, rzeczywistość mocno ściera się z teorią, weryfikując jej założenia. Posiadamy możliwości, ale i ograniczenia, posiadamy prawo do aktywnego głosu w debacie społecznej, ale nierzadko nie jesteśmy słyszalni, mamy dostępność różnych usług społecznych, ale nie jednakową dla każdego. W taki sposób tworzy się swoisty dualizm, w którym rośnie w siłę wykluczenie społeczne na różnych płaszczyznach życia, dotykając swoimi konsekwencjami jednostki, grupy osób oraz całe społeczeństwa.

W kontekście zjawiska wykluczenia społecznego warto wspomnieć również o pojęciu wyłączenia. Czym jest owo wyłączenie? Przede wszystkim to istotny problem, zarówno samej jednostki, jak i całego społeczeństwa. Można wskazać główne wymiary wykluczenia społecznego, w których mamy do czynienia z wyłączeniem:

- Praca;
- Konsumpcja i dochody;
- Zabezpieczenie społeczne;
- Edukacja;
- Mieszkanie i otoczenie;
- Zdrowie;
- Więzy społeczne;
- Instytucje publiczne i dostęp do nich;
- Partycypacja w życiu politycznym⁴

² A. Belcer, *Zbędni, odtrąceni i niechciani – wykluczeni!*, [w:] *Wykluczenie społeczne. Diagnoza, wymiary i kierunki działań*, M. Pokrzywa, S. Wilk (red.), Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2013, s. 11

³ M. Pokrzywa, S. Wilk (red.), *Wykluczenie społeczne. Diagnoza, wymiary i kierunki działań*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2013, s. 5

⁴ Zob. M. Kuta-Pałach, K. Malicki, M. Pokrzywa, S. Wilk, *Wykluczenie społeczne i ubóstwo w województwie podkarpackim*, Instytut Socjologii Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2011, s. 23-26.

Wyłączenie jednostki ze wskazanych powyżej obszarów, jednego, bądź kilku, prowadzi w konsekwencji do problemów z integracją społeczną, powodując jednocześnie dezorganizację życia całej społeczności. Wykluczając jednostki z różnych kategorii życia społecznego, obniża się nie tylko jakość życia poszczególnych osób, ale ograniczeniu ulegają możliwości rozwojowe jednostki, rodzin i całego społeczeństwa. Negatywne skutki wykluczenia społecznego dotyczą również kapitału ludzkiego. Powodując ograniczenie aktywności, przedsiębiorczości i innowacyjności - wpływają na dynamikę rozwoju państwa, zaburzając proporcje pomiędzy kosztami funkcjonowania, jakie państwo ponosi – które notabene wciąż wzrastają, a profitami, jakie uzyskuje z posiadanych zasobów społecznych, ekonomicznych, politycznych, czy kulturowych.

Nie każdy wykluczony społecznie jest ubogi i nie każdy ubogi musi być wykluczonym społecznie.

Warto kilka słów poświęcić tym dwóm pojęciom: wykluczeniu społecznemu oraz ubóstwu. Niejednokrotnie pojęcia te służą do określenia pewnego stopnia deprivacji podstawowych potrzeb społecznych, czy też statusu jednostki, czy grupy w społeczeństwie. Można, zwłaszcza w takim potocznym rozumieniu spotkać się ze stwierdzeniem, iż oba te pojęcia opisują to samo zjawisko, w zasadzie są synonimami. Nic bardziej mylnego. Zachodzi między nimi pewna relacja, która powoduje, że zjawiska te nie są tożsame. Owszem, wykluczenie społeczne związane bywa z ubóstwem, jednak nie jest jego synonimem, mimo, że ubóstwo może stanowić jeden z istotnych czynników wykluczenia społecznego, być jego przyczyną, współwystępować z innymi jego wymiarami. Ubogi człowiek wcale nie musi być wykluczony społecznie i odwrotnie osoba wykluczona społecznie nie zawsze musi być uboga. Można przyjąć, że pojęcie wykluczenia społecznego ma znacznie szerszy kontekst, aniżeli pojęcie ubóstwa, bowiem w swojej wielowymiarowości nie wyczerpuje się tylko w tematach związanych z ubóstwem. Ubóstwo to przede wszystkim brak środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb i ma ono charakter bardziej statyczny, natomiast wykluczenie społeczne określa deprivację materialną w kontekście dynamiki zarówno przyczyn, jak i skutków. W odniesieniu do ubóstwa ma mniej stygmatyzujący charakter. Obrazowo można posłużyć się analogią - ubóstwo jest fotografią, a wykluczenie filmem⁵.

⁵ Zob. M. Bozacka, *Ubóstwo i wykluczenie społeczne* [w:] *Wybrane kategorie problemów społecznych. Wprowadzenie*, B. Szluz, M. Bozacka (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, s. 18

Zrozumieć wielowymiarowość wykluczenia społecznego.

Podjmując się próby zrozumienia zjawiska, jakim jest wykluczenie społeczne, najczęściej wskazuje się obszary, w których może ono wystąpić oraz charakterystyczne symptomy towarzyszące poszczególnym jego kategoriom. Można wyróżnić 8 obszarów wykluczenia społecznego, z wyraźnymi wskaźnikami pozwalającymi na jego identyfikację, tj.:

- Obszar polityczny – symptomy wykluczenia społecznego: niski poziom lokalnej aktywności, niska aktywność polityczna, niska frekwencja wyborcza, etc.;
- Obszar instytucjonalny – symptomy wykluczenia społecznego: zła administracja, korupcja, ograniczenia zabezpieczenia społecznego;
- Obszar ekonomiczny – symptomy wykluczenia społecznego: długotrwałe bezrobocie, niskie dochody, „szara strefa” rynku pracy;
- Obszar społeczny – symptomy wykluczenia społecznego: bezdomność, przestępczość, zerwanie więzi rodzinnych;
- Otoczenie i sąsiedztwo – symptomy wykluczenia społecznego: zła jakość zasobów mieszkaniowych, brak usług lokalnych;
- Obszar jednostkowy – symptomy wykluczenia społecznego: niedostateczny poziom edukacji, choroby;
- Obszar przestrzenny – symptomy wykluczenia społecznego: powstawanie skoncentrowanych miejsc zamieszkania środowisk marginalnych;
- Obszar grupowy – symptomy wykluczenia społecznego: szczególnie podatne na wykluczenie społeczne kategorie osób: osoby starsze, niepełnosprawne, etc.⁶

Ważnym pytaniem, które pojawia się w kontekście zjawiska, jakim jest wykluczenie społeczne, są przyczyny tego zjawiska. W literaturze przedmiotu pojawia się kilka stanowisk w tym temacie, z których ogólnie można wskazać trzy grupy przyczyn wykluczenia społecznego:

- Tkwiące w osobach wykluczonych, np. niepełnosprawność, deficyty rozwojowe, brak wykształcenia;
- Tkwiące w innych osobach, np. poprzez wykluczenie jednej grupy ludzi podnoszą swoją pozycję społeczną;

⁶ Zob. M. Kuta-Pałach, K. Malicki, M. Pokrzywa, S. Wilk, *Wykluczenie społeczne i ubóstwo w województwie podkarpackim*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 22

- Gospodarcze powodujące np. brak pracy, mieszkania, etc.

Należy również nadmienić, iż istnieją także przyczyny wykluczenia społecznego, które są zewnętrzne, niedobrowolne i niezależne od danej osoby. Wśród nich są;

- Czynniki biologiczne – uzależnienia, choroby genetyczne, etc.;
- Czynniki społeczne – pochodzenie, brak rodziny, samotność, dyskryminacja, ubóstwo, etc.;
- Czynniki losowe – indywidualne (wypadki, choroby), zbiorowe (katastrofy), etc.;
- Czynniki zdrowotne – niedołęstwo starcze, niepełnosprawność nabyta, etc.;
- Czynniki kompetencyjne – brak kompetencji zawodowych, ograniczone umiejętności, etc.;
- Czynniki ekonomiczne – bezdomność, nieumiejętność osiągania dochodu⁷.

Skuteczna pomoc i wsparcie osób wykluczonych społecznie.

Wykluczenie społeczne stanowi istotny element życia każdej, nawet najbardziej rozwiniętej, zaangażowanej i przedsiębiorczej społeczności. Czy tego chcemy, czy też zupełnie o tym nie myślimy, jest ono jednym z kolorów życia społecznego. Biorąc pod uwagę ciężar, jakim są konsekwencje i skutki wykluczenia społecznego, zarówno dla jednostki, jak i całej społeczności i społeczeństwa, rodzi się konieczność podejmowania interdyscyplinarnych, komplementarnych działań w zakresie ograniczania tychże skutków, a tym samym pracy nad włączaniem społecznym wszystkich osób, czy grup wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym. W związku z dynamiką rozwoju zjawiska, jakim jest wykluczenie społeczne, konieczne jest podejmowanie szeroko rozumianych działań pomocowych w sposób adekwatny, optymalny oraz elastycznie uwzględniający zmieniającą się rzeczywistość. Wśród form wsparcia osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym wskazuje się na pewno wszelkie działania osłonowe, które wiążą się z materialną formą wsparcia: programy, projekty, wsparcie systemowe, pomoc obywatelska oraz doraźna skierowana do różnych grup osób wykluczonych społecznie i prowadzona zarówno przez podmioty państwowe, jak i instytucje i organizacje pozarządowe. Warto w tym miejscu podkreślić, że pomoc finansowa jest konieczna i niezbędna, jako szybka i celowa odpowiedź na sytuację kryzysową osób będących w potrzebie. Natomiast nie jest i nie powinna stanowić jedynej formy pomocy, gdyż może stać się pułapką bierności. Finansowe wsparcie powinno

⁷ Zob. J. Nowak, *Wykluczenie społeczne problemem współczesnego świata*, [w:] *Wykluczenie społeczne. Diagnoza, wymiary i kierunki działań*, M. Pokrzywa, S. Wilk (red.), Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2013, s. 45-49

pozostać wsparciem i jedną z wielu oferowanych ścieżek pomocy. Istotną rolą w procesie pomagania osobom wykluczonym społecznie, poza pomocą materialną, jest inicjowanie, wzmacnianie, a następnie podtrzymywanie aktywności własnej osób z obszaru wykluczenia społecznego poprzez podejmowanie działań, wskazywanie drogi, kierunku rozwoju ich kreatywności, inicjatywy w zakresie samopomocy i samoorganizacji w celu wspólnego budowania aktywnej społeczności lokalnej z aktywnymi i pełnymi chęciami jej członkami. W tym miejscu właśnie pojawia się przestrzeń do szeroko rozumianych działań integracyjnych, które wykorzystując potencjał tkwiący w samych osobach, przywracają je do aktywnego, samodzielnego życia w rodzinie, w społeczności lokalnej i społeczeństwie. W procesie wspierania i pomagania osobom wykluczonym, czy też zagrożonym wykluczeniem społecznym zawsze należy pamiętać, że oni sami są źródłem sił, które wprawdzie chwilowo uśpione, przy odpowiednim pobudzeniu stają się najlepszym podłożem, budulcem i spoiwem wszelkiej pracy pomocowej. Podejmowanie takich działań jest możliwe przede wszystkim dzięki aktywizacji i mobilizacji wszystkich partnerów lokalnych, których wspólnie podejmowane komplementarne działania, wzajemnie się uzupełniające mogą przynieść zamierzone efekty. Zatem, ośrodki pomocy społecznej, urzędy pracy, podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe, władze lokalne oraz lokalni przedsiębiorcy wspólnie mogą działać na rzecz szeroko rozumianej integracji społecznej oraz wspierania osób wykluczonych społecznie. Takie działania są prowadzone i jako dobre praktyki służą przykładem, pokazując, że można i warto.

Wykluczeni społecznie w Dębicy - Centrum Integracji Społecznej w Dębicy – krótka historia dobrej praktyki w zakresie świadczenia usług reintegracji społecznej i zawodowej.

Powstanie Centrum Integracji Społecznej w Dębicy jest przedsięwzięciem, którego pomysł zrodził się w 2012 roku. Od tego czasu sukcesywnie, stopniowo, w sposób przemyślany i konstruktywny, pomysł ten przechodził kolejne etapy swojej realizacji.

Od początku 2012 roku, z inicjatywy i przy dużym wsparciu Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka”, w Dębicy odbywały się liczne spotkania władz miasta, samorządu, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy, lokalnych przedsiębiorców, mające na celu promocję ekonomii społecznej oraz jej podmiotów, jako działań alternatywnych wobec istniejących form pomocy społecznej, które nie dają realnych szans dla osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, na powrót do pełnego życia zawodowego i społecznego. Zrodził się wówczas pomysł utworzenia w Dębicy – Centrum Integracji Społecznej. Konsekwencją tych działań było podpisanie w lutym 2012 roku Porozumienia na rzecz rozwoju społecznej gospodarki rynkowej Ziemi Dębickiej. Tak

zawiązane partnerstwo otworzyło szanse na urealnienie powstania w Dębicy Centrum Integracji Społecznej.

Fot. Centrum Integracji Społecznej w Dębicy.

Centrum Integracji Społecznej w Dębicy zostało utworzone Uchwałą nr XXIV/262/2012 Rady Miejskiej w Dębicy z dnia 21 czerwca 2012 roku jako jednostka organizacyjna Gminy Miasta Dębica i rozpoczęło swoją działalność w październiku 2013 roku. Realizuje nowoczesną politykę społeczną miasta Dębicy i służy wprowadzaniu nowych rozwiązań profilaktycznych i naprawczych w kwestiach problemów społecznych dotyczących mieszkańców miasta Dębicy a także budowaniu społecznego zaufania. Funkcjonowanie Centrum jest także wyrazem aktywnej partycypacji Gminy Miasta Dębica w rozwoju ekonomii społecznej, zarówno na poziomie lokalnym, wojewódzkim, jak i krajowym. Centrum nie działa samo, posiada partnerów, dzięki którym podejmowane działania reintegracyjne przekładają się na sukcesy. Program reintegracji zawodowej i społecznej realizowany jest w trzech warsztatach zawodowych: warsztacie usług gospodarczych, warsztacie usług porządkowych oraz warsztacie usług opiekuńczych. Każdy z nich liczy 8 uczestników, którzy pod nadzorem instruktora zawodu nabywają umiejętności zawodowych oraz społecznych. Uczestnicy Centrum, to osoby zarówno objęte wsparciem systemu pomocy społecznej, urzędu pracy, objęte nadzorem kuratorów, jak i takie, które trafiają do Centrum dzięki informacji od osób znajomych, czy sąsiadów.

Fot. Centrum Integracji Społecznej w Dębicy.

Centrum Integracji Społecznej w Dębicy powstało, aby pomagać tym, którzy stracili już nadzieję na "lepsze jutro". Bezradność, zagubienie, nieumiejętność poruszania się po otwartym rynku pracy, poczucie bezsensu własnego życia – to sytuacje znamionujące osoby które zagrożone są wykluczeniem społecznym. Bez fachowego wsparcia specjalistów i ludzi dobrej woli nie są oni w stanie wyrwać się z tego „życiowego odrętwienia”. Działalność Centrum Integracji Społecznej w Dębicy przekłada się na pozytywne bezpośrednie efekty reintegrujące w stosunku do osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także na pośrednie działania wywołujące zmianę świadomościową w rodzinach uczestników (często żyjących w izolacji społecznej, poddawanych działaniu stereotypów i autostereotypów), społeczności lokalnej, lokalnych instytucjach pomocy i integracji społecznej oraz wśród lokalnych pracodawców i przedsiębiorców. Osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, mające problem z uzależnieniami, bezdomne – tym samym zagrożone wykluczeniem społecznym na różnych płaszczyznach życia : społecznej, zawodowej, rodzinnej, uczestnicząc w zajęciach reintegracji zawodowej i społecznej w Centrum Integracji Społecznej w Dębicy przede wszystkim odzyskują poczucie bezpieczeństwa, poczucie własnej wartości, wiarę we własne siły oraz świadomość kontroli nad własnym życiem. Na nowo odzyskują poczucie ważności swojego życia tak w kontekście własnej osoby, jak i społeczności lokalnej, której są niekwestionowaną częścią. Uczestnictwo w zajęciach Centrum to dobry

sposób na przygotowanie się do wejścia na otwarty rynek pracy, to możliwość nauczenia się pracy w grupie, opanowania i zaakceptowania zasad i reguł panujących w każdym miejscu pracy, nauczenia się, że każdy ma swoje miejsce, swoje zadania do wykonania a wszystko w warunkach atmosfery przyjaźni, szacunku i akceptacji drugiego człowieka wraz z jego mocnymi stronami, jak i słabościami. Parafrazując myśli Kofoeda, można powiedzieć, że wspierając kogoś tylko materialnie, oferując jedynie bezwarunkowe wsparcie, obrażamy jego godność i człowieczeństwo, uznając, że nie jest on w stanie zdobyć się na żaden wysiłek, natomiast wymagając jakiegokolwiek aktywności, zmuszając do działania, pozwalamy osobom wykluczonym odzyskać godność i wiarę w siebie – takie podejście stanowi istotę misji dębickiego Centrum.

Centrum Integracji Społecznej w Dębicy działa już od dziewięciu lat. To już piękna historia miejsca, ludzi, spotkań, różnych kolei losu, pożegnań, uśmiechów i łez oraz całej gamy doświadczeń, które są udziałem zarówno kadry, jak i każdego uczestnika, którego życie na krótszy, bądź dłuższy czas związało się ze społecznością Centrum. To także czas, który zmusza do refleksji nad istotnością powoływania i funkcjonowania takich podmiotów. Centrum Integracji Społecznej w Dębicy jest jednym z wielu podmiotów działających na terenie całego kraju, które służą, pomagają, wspierają. Rodzą się pytania: czy ta pomoc jest optymalna, tudzież opłacalna? Czy działalność takich podmiotów mierzy się efektywnością i czym owa efektywność jest? Funkcjonowanie podmiotów reintegracyjnych bywa różne, podobnie, jak różne bywają formy działalności podmiotów, sposoby ich finansowania, przyjęte profile działalności, otoczenie społeczne, które jest charakterystyczne, nacechowane swoistymi ograniczeniami, problemami, możliwościami. Mamy świadomość, że podmioty reintegracyjne wymagają doskonalenia, nie stanowią optymalnej formy wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i na pewno wciąż wiele pracy w tym obszarze. Niezależnie od tego, niezaprzeczalnym jest, iż są potrzebne. Musimy pamiętać, że zawsze żyli, żyją i będą żyli obok nas ludzie, których życie na pewnym etapie będzie wymagało wsparcia, którzy, aby móc stanąć na swoich nogach będą potrzebować złapać pomocną dłoń i to, czy ta pomocna dłoń zostanie do nich wyciągnięta definiuje nas, jako społeczeństwo, ale także indywidualnie – każdego z nas, jako człowieka. Dziś musimy zadbać o kapitał ludzki, w którym jest moc działania, przedsiębiorczości, innowacyjności, dzięki którym wciąż się rozwijamy i doskonalimy rzeczywistość wokół nas, zarówno dla nas samych, jak i następnych pokoleń. Każdy człowiek jest wartością i wiele może dać innym. Ludzie, którzy znaleźli się w obszarze wykluczenia społecznego także mają w sobie możliwości, których nie wolno zmarnować a oni sami także stanowią niewymienialny element kapitału społecznego każdej społeczności.

Usługi reintegracji społecznej i zawodowej wspierają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, nie robią tego w sposób optymalny, bo same optymalne nie są – wymagają ciągłej pracy, modyfikacji i elastyczności. Ich efektywność natomiast mierzona jest każdą konkretną historią życia człowieka, który dzięki wsparciu i działaniom reintegracyjnym przeszedł trudną, niejednokrotnie pełną upadków, drogę od postawy osoby biernie korzystającej z systemu pomocy społecznej do aktywnego, świadomego swoich ograniczeń, ale i atutów, członka swojej rodziny, społeczności lokalnej, społeczeństwa.

Wspieranie i otaczanie szeroko rozumianą opieką, zarówno materialną, jak i niematerialną, osób, które aktualnie znalazły się na swoim życiowym zakręcie i same nie potrafią go pokonać - wydaje się być naszą zbiorową powinnością i wyrazem wspólnej troski. Nie sprawimy, że zjawisko wykluczenia społecznego zniknie zupełnie z naszej rzeczywistości, ale podejmowanymi działaniami w zakresie inkluzji społecznej możemy znacznie ograniczyć jego skutki, tym samym pomóc zarówno osobom wymagającym wsparcia, jak i samym sobie.

Monika Skowron

Przewodniczącą Zarządu Sieci CIS/KIS w województwie podkarpackim.

Zatrudnienie Socjalne - dobre praktyki klubów integracji społecznej

Okres niemal dwudziestoletniego funkcjonowania rozwiązań ustawy o zatrudnieniu socjalnym⁸ potwierdził w praktyce silne związki, a w niektórych miejscach w Polsce wysoką wartość stałej partnerskiej współpracy, pomiędzy jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, przedsiębiorcami i klubami integracji społecznej, skutkującej uzyskiwaniem pozytywnych rezultatów, czyli przywracania osób i rodzin do wypełniania odpowiednich ról społecznych.

O znaczącym miejscu zatrudnienia socjalnego wśród instytucji polityki społecznej świadczy Raport Najwyższej Izby Kontroli już z 2013 roku, w którym stwierdza się, że **„zatrudnienie socjalne jest przydatnym instrumentem w działaniach na rzecz rozwiązywania sytuacji życiowej oraz wzmocnienia aktywności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”**⁹. Mimo pewnych uchybień w praktyce funkcjonowania podmiotów zatrudnienia, uznano fakt uzyskiwania pozytywnych efektów w usamodzielnianiu ekonomicznym osób objętych usługami reintegracji społecznej i zawodowej w stosunku do rezultatów „tradycyjnej” pomocy społecznej (kontrakt socjalny).

Dzisiaj, w 2022 roku, zatrudnienie socjalne to - w ujęciu socjologicznym – w pełni wykształcona instytucja polityki społecznej, obejmująca na koniec 2020 roku¹⁰ zbiór 313 klubów integracji społecznej, angażującym łącznie ponad 1030 osób uznawanych za pracowników tych jednostek¹¹.

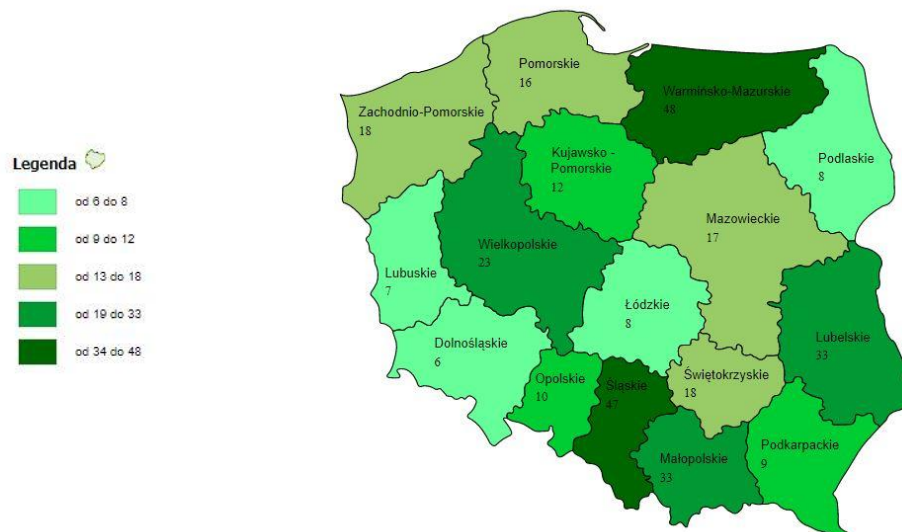
⁸ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (tj.: Dz. U. z 2020 roku, poz. 176, z późn. zm.)

⁹ Raport Najwyższej Izby Kontroli, Zatrudnienie socjalne jako instrument działań na rzecz rozwiązywania trudniej sytuacji życiowej oraz wzmocnienia aktywności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, KPS-4101-02-00/2013, Nr ewid. 175/2013/P/13/110//KPS, Warszawa 2013, <http://www.nik.gov.pl> (15.04.2018).

¹⁰ Liczba podmiotów które złożyła sprawozdania z funkcjonowania w 2020 do MRPiPS, za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej.

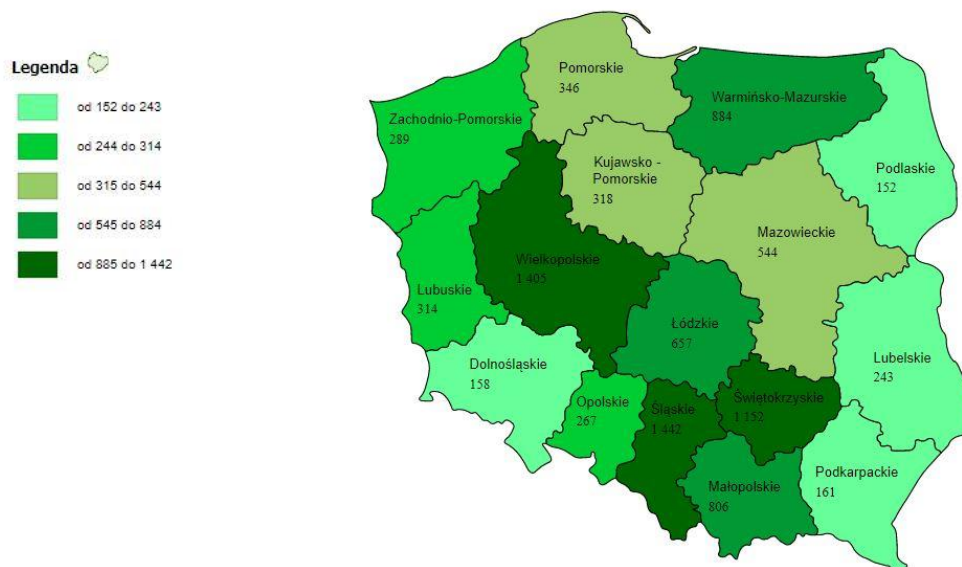
¹¹ Liczba osób zatrudnionych w kis według podmiotów które złożyła sprawozdania z funkcjonowania kis w 2020 do MRPiPS, za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej.

Rys.1 Liczba klubów integracji społecznej w Polsce na koniec 2020 roku, w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań KIS z systemu CAS

Rys.2 Liczba osób zatrudnionych w klubach integracji społecznej na koniec 2020 roku, w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań KIS z systemu CAS

Potwierdzeniem przeobrażenia się zatrudnienia socjalnego w instytucję jest fakt powstania w okresie 2004-2022 sprecyzowanych funkcji i celów, ustabilizowanych struktur organizacyjnych z podziałem na czynności, procedur pracy z uczestnikami reintegracji oraz przydzieleniem zasobów materialnych, tj. środków technicznych i budynków¹².

Od momentu wprowadzenia w życie rozwiązań ustawy o zatrudnieniu socjalnym, w polskiej polityce społecznej zachodziły takie zmiany (w tym na rynku pracy), które powodowały odsuwanie opiekuńczości i asekuracji na rzecz aktywności i pomocniczości¹³. Instytucja zatrudnienia socjalnego (obejmująca kluby integracji społecznej) skoncentrowana na usługach reintegracji społecznej i zawodowej, wkomponowała się w kierunek wspomnianych zmian, jak również w nowe podejście do rozwiązywania problemów osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Podmioty zatrudnienia socjalnego okazują się więc niezbędnym i trwałym elementem ciągle rozwijającej się ekonomii społecznej.

Obecna sytuacja wokół podmiotów zatrudnienia uwarunkowana jest tym, że w okresie 2013 – 2021 r. stopa bezrobocia spadła o ponad połowę, przy czym w grupie osób długotrwale bezrobotnych (osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy) zarejestrowano znacznie mniejszy spadek, nieco ponad 30%¹⁴. Oznacza to, że osoby długotrwale bezrobotne, będąc po części w kręgu „podopiecznych pomocy społecznej” korzystają w mniejszym stopniu z wyników wzrostu gospodarczego ostatnich lat i nadal cechują się wysokim ryzykiem wykluczenia społecznego. Ten stan rzeczy jest potwierdzeniem, iż zawsze będzie istniała grupa osób wymagająca specjalnego podejścia, by przywrócić ją do nurtu życia społecznego i zawodowego. Innymi słowy usługi reintegracji będą zawsze miały rację bytu. Wyzwaniem staje się poszukiwanie metod pracy z takimi grupami oraz sposobów zachęcenia ich do skorzystania z profesjonalnych usług reintegracji.

Jednakże instytucja zatrudnienia socjalnego nie może zostać pozostawiona sama sobie z kwestią przeprofilowania usług. Musi być postrzegana jako dobry partner oraz sama dostosować się do wielosektorowej współpracy z innymi instytucjami różnych obszarów polityki społecznej (edukacja, kultura, zdrowie itp.). W ostatnich latach podejmowane w kraju

¹² March J.G., Olsen J.P.: Instytucje, Organizacyjne podstawy polityki, tłum. D. Sielski, Warszawa 2005, s.32

¹³Grewiński M.: Od systemu opieki przez politykę pomocy do aktywizacji i integracji społecznej w Polsce, [w]: *Współczesne tendencje w pomocy społecznej i pracy socjalnej*, pod red. M. Grewińskiego i J. Krzyszkowskiego, Wyd. MCPS Warszawa 2011, s. 9-23

¹⁴Przytoczone informacje o bezrobociu na podstawie informacji serwisu <http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/> (12.06.2022)

inicjatywy, wspierane środkami Europejskiego Funduszu Społecznego, bardzo silnie promują właśnie tworzenie wielosektorowych platform współpracy:

- 1) pilotażowe działania w ramach projektu „Krajowa Sieć Reintegracji – wzmocnienie instytucji zatrudnienia socjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego”, realizowanego w ramach Działania 2.5 Skuteczna Pomoc Społeczna Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020¹⁵;
- 2) realizacja projektu: „Nowy model współpracy instytucji zatrudnienia socjalnego” projekt jest realizowany w ramach Osi priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i współfinansowany ze środków EFS. W ramach projektu łączono potencjał samorządów i lokalnych instytucji zatrudnienia socjalnego oraz przedsiębiorstw społecznych wokół lokalnego rynku usług społecznych¹⁶;
- 3) działania podejmowane w ramach projektu Wzmocnienie Kompetencji – Strategia partycypacji w lokalnym rozwoju usług społecznych, realizowanego na zlecenie Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. Celem projektu – synergiczne wzmocnienie pozycji organizacji porządowych, w szczególności prowadzących kluby integracji społecznej w regionalnej polityce rozwoju usług społecznych poprzez wzrost ich kompetencji, a także wzrost partycypacji liderów (obywateli) w procesie planowania i świadczenia tych usług¹⁷

Ponadto wciąż aktualnym kierunkiem szeroko pojmowanych działań edukacyjno-informacyjnych jest przekonywanie przedstawicieli samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych instytucji, iż warto na terytorium jakim jest gmina, posiadać podmiot zatrudnienia socjalnego, chociażby w jego najmniejszej formie organizacyjnej (czyli w postaci klubu integracji społecznej). Sprostanie roli ważnego partnera i sojusznika przez instytucje zatrudnienia socjalnego w tworzeniu solidarnościowego otoczenia wobec problemów wykluczenia społecznego, stanowi jeszcze jedno wyzwanie dla jednostek organizacyjnych oraz ich kadr. Osiągnięcie i zrealizowanie tego wyzwania wymaga pokonania bariery „samo-przekonania się” do potrzeby wprowadzenia standaryzacji do sfery usług reintegracji. Ta standaryzacja obejmuje zarówno sferę organizacyjną, jak i sferę świadczenia tychże usług i ciągle pozostaje w centrum dyskursu całego środowiska. Dzisiaj jest już łatwiej, bowiem

¹⁵ <https://www.ipiss.com.pl/?projekt-badawczy=o-projekcie-15> (14.06.2022)

¹⁶ <https://nowymodel.com.pl/#/> (14.06.2022)

¹⁷ <https://cusy.pl/> (14.06.2022)

powoli samo środowisko podmiotów zatrudnienia socjalnego zaczyna rozumieć konieczność wprowadzenia minimalnego standardu, czy określenia jego zakresu. Przeświadczenie, że standardy pozwolą wyeliminować pewne słabości, takie jak okresowość funkcjonowania podmiotu (aktywność tylko w czasie realizacji projektu), czy jednokierunkowość udzielanego wsparcia (np. kierunek prozatrudnieniowy) staje się powszechniejsze. Prace nad standaryzacją prowadzone przy udziale środowiska centrów i klubów integracji społecznej, szczególnie tych z najdłuższym stażem nie zmierzają do wprowadzenia ram ograniczających i naruszających zachowanie indywidualnego podejścia do sytuacji poszczególnych biorców tych usług.

Okres prawie 20-lecia funkcjonowania ustawy o zatrudnieniu socjalnym, to także dobry moment do głębszej refleksji o sensie usług reintegracji i dalszych kierunkach ich rozwoju. Dyskusja i poszukiwanie rozwiązań dla wykorzystania zbudowanego potencjału podmiotów zatrudnienia socjalnego są na tyle potrzebne, na ile dostrzegane są zachodzące zmiany w najbliższym otoczeniu ich działania (np. wzrost liczby seniorów). Zmiany takie są dostrzegane w kontekście całego sektora ekonomii społecznej, w którym w owych, minionych 20 latach, podmioty reintegracyjne mocno usadowiły się w lokalnym środowisku, potwierdzając swym działaniem pozycję odpowiedzialnego społecznie partnera.

Bardzo mocno promowanym kierunkiem w polityce społecznej, również oddziałyującym na cały sektor ekonomii społecznej, jest rozwój usług użyteczności publicznej, w tym szczególnie usług społecznych. Te ostatnie obejmują przede wszystkim: 1) promocję i ochronę zdrowia, 2) pomoc społeczną, 3) gminne budownictwo mieszkaniowe, 4) edukację publiczną, 5) kulturę, kulturę fizyczną i turystykę, 6) politykę prorodzinną, 7) wspieranie osób niepełnosprawnych oraz 8) przeciwdziałanie bezrobociu¹⁸. Gdy dodamy, że niektóre z tych usług mają charakter uzupełniający i wspierający rolę rodziny, to widać właściwy moment dla podmiotów zatrudnienia socjalnego, aby aktywnie włączyć się w promowany kierunek. Aktywne włączenie oznacza, że do rozpatrzenia pozostaje decyzja o alternatywnej roli w tym procesie, polegającej albo na funkcji bezpośredniego realizatora usług albo na funkcji „kooperanta” specjalizującego się w kształceniu personelu dla niektórych typów usług lub przygotowywaniu osób do tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej o profilu usługowym. Powstaje więc dylemat dla jednostek zatrudnienia socjalnego, co wybrać, na co się nastawić, aby nie zmarnować wypracowanej w ciągu 20 lat dobrej opinii? Ten dylemat

¹⁸ Patrz dokumenty programowe: 1) Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, przyjęty uchwałą Nr 165 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. – Priorytet III, s.70-82, oraz 2) Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej, przyjętych uchwałą nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r. – Priorytet I, s.29-33.

wiązę się z szeregiem innych pytań, chociażby takich jak: czy posiadany potencjał organizacyjno-techniczny każdej jednostki zatrudnienia socjalnego jest odpowiedni dla funkcji realizatora usług społecznych? Czy nie będzie to powodowało napięć lokalnych w poszukiwaniu zleceń? Czy w ostateczności nie zakłóci dotychczasowej linii współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, w której jeden partner przygotowywał kadry na rynek pracy, a drugi z nich korzystał?

W obecnej sytuacji chyba bardziej racjonalnym kierunkiem włączenia się w rozwijanie systemu usług społecznych pozostaje przyjęcie sprawdzonej roli partnera przygotowującego kadry dla tego obszaru. W opinii wielu praktyków zatrudnienia socjalnego dominuje obecnie pogląd, że pozytywne zmiany na rynku pracy spowodowały powstanie sytuacji określanej jako praca z „najbardziej trudnymi” grupami osób (z największymi deficytami, szczególnie w wymiarze społecznym). Natomiast, sprawdzone metody i techniki usług reintegracji predestynują podmioty zatrudnienia socjalnego do roli odpowiedzialnego partnera, przygotowującego kadry dla usług społecznych. W tej roli mogą występować oba typy jednostek organizacyjnych zatrudnienia socjalnego.

Dominujący kierunek polityki społecznej nastawiony na rozwój usług społecznych jest szansą dla podmiotów zatrudnienia socjalnego na wyeliminowanie, a w zasadzie na poważne zmniejszenie dylematu, który zawsze towarzyszył ich działaniom. Tym dylematem była „niemożność” zapewnienia trwałego zatrudnienia dla absolwentów zajęć reintegracji. W sytuacji zawiązania partnerskiej kooperacji pojawia się szansa, że realizatorzy usług społecznych reprezentowani przez inne podmioty ekonomii społecznej, będą nie tylko wykazywali ilościowe potrzeby kadrowe, ale również postawy empatyczne wobec sytuacji osób, korzystających z wsparcia klubów integracji społecznej.

W tym kontekście należy wskazać te kluby które od wielu już lat prowadzą takie działania. Pierwszym z nich będzie ... „[grupa klubów integracji społecznej z Hrubieszowa](#)”, czyli [Klub Integracji Społecznej prowadzony przez Stowarzyszenie Przyszań Mieniany](#), [Klub Integracji Społecznej prowadzony przez Spółdzielnię Socjalna Kuźnia Talentów im. Stanisława Staszica w Hrubieszowie](#)¹⁹. Kluby te wraz z współpracującym z nimi [Klubem Integracji Społecznej prowadzonym przez Stowarzyszenie „Tłoka” Radość Dzieciom z Koszółów](#), [Centrum Integracji Społecznej w Mienianach](#), [Spółdzielnią Socjalną „Kuźnia Talentów” im. Stanisława Staszica w Hrubieszowie](#) [Spółdzielnią Socjalną Nasze Drogi](#) i [Spółdzielnią Socjalną „Galerią Dobrego](#)

¹⁹ Opracowano na podstawie materiałów przekazanych przez Stowarzyszenie Przyszań w Mienianach.

Smaku tworzą jedno z nielicznych Konsorcjów w Polsce, utworzonych na podstawie art. 15b ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 o spółdzielniach socjalnych²⁰.

Hrubieszowskie kluby powstały w ramach projektu pozakonkursowego pod nazwą „Krajowa Sieć Reintegracji” – wzmocnienie instytucji zatrudnienia specjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego realizowanego w programie operacyjnym wiedza edukacja rozwój 2014-2020 oś priorytetowa II efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji. Działanie: 2.5 Skuteczna pomoc społeczna.

W ramach wsparcia procesu reintegracji społecznej uczestników, Kluby wypracowały zadania we współpracy m.in. z Ośrodkiem Kultury, PCK, MOPS, PUP na podstawie podpisanego w roku ubiegłym porozumienia o współpracy. PCK – pierwsza pomoc przedmedyczna, MOPS – praca socjalna integrująca środowisko lokalne, PUP – nowe możliwości zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, OWES – możliwości zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej.

Od 2019 r. w programie we wszystkich Kubach wzięło udział ponad 60 osób, które podniosły swoje kompetencje zawodowe i osobowościowe. W Klubach prowadzone są zajęcia ustalane indywidualnie, na podstawie przeprowadzanej diagnozy, zgodnie z wzorem nowego profilu usług reintegracyjnych. W ramach Klubu Integracji realizowane jest następujące wsparcie: trening umiejętności społecznych, trening komunikacji, warsztaty z ekonomii społecznej, komputerowe, budżetu domowego, artystyczne, kulinarne, profilaktyki zdrowia czy kulturalno - społeczne promujące alternatywne formy spędzania czasu wolnego. W klubie działa punkt konsultacyjny i prowadzone jest doradztwo zawodowe, a także organizowane są kursy i staże zawodowe.

Absolwenci klubów działających na terenie Gminy i Miasta Hrubieszów znajdują zatrudnienie w spółdzielniach socjalnych oraz na otwartym rynku pracy, niektóre osoby zostały skierowane do centrum integracji społecznej.

Kluby jako partnerzy Konsorcjum uczestniczą aktywnie w działaniach podmiotów ekonomii społecznej, wzajemnie się uzupełniając, wspierając. Uczestnicy odbywają praktyki zawodowe, staże zawodowe oraz znajdują zatrudnienie.

Za kolejny przykład „dobrych praktyk” w zakresie zatrudnienia socjalnego należy też uznać [Klub Integracji Społecznej w Poniatowej](#), który został utworzony i prowadzony jest przez Spółdzielnię Socjalną Centrum Usługowe „TULIPAN”. Klub Integracji Społecznej w Poniatowej został utworzony w ramach zadania publicznego: „Utworzenie Klubu Integracji Społecznej prowadzącego zajęcia zgodnie z Wzorcem Nowego Profilu Usług Reintegracyjnych

²⁰ Ustawa o spółdzielniach socjalnych (tj.: Dz. U. z 2020 roku, poz. 2085 z późn. zm.)

działającego w ramach Modelu Krajowej Sieci Reintegracji”, opracowanego w ramach projektu pozakonkursowego pn. „Krajowa Sieć Reintegracji – wzmocnienie instytucji zatrudnienia socjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego”, realizowanego w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś priorytetowa: II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie: 2.5 Skuteczna pomoc społeczna.

Klub Integracji Społecznej w Poniatowej²¹ to miejsce, w którym osoby mające trudności w pełnym uczestnictwie w życiu zawodowym, społecznym, rodzinnym i znajdujące się w trudnej sytuacji finansowej mogą wziąć udział w szeregu zajęć, dzięki którym mają szansę podnieść poziom swojego przygotowania i swojej motywacji do aktywności społecznej i zawodowej. Mogą wzmocnić się jako osoby pozostające w różnych relacjach oraz jako obywatele korzystający ze swoich praw i wypełniający swoje obowiązki. Ponadto zajęcia te sprzyjają rozwojowi osobistemu oraz podniesieniu poziomu ogólnej wiedzy. Każdy uczestnik KIS w Poniatowej, na początku swojego uczestnictwa, jest diagnozowany pod kątem posiadanych zasobów i możliwości – diagnoza ta odbywa się podczas indywidualnych spotkań z pracownikiem socjalnym, doradcą zawodowym, psychologiem. Po w/w diagnozie KIS opracowuje dla każdego uczestnika Indywidualny Plan Działania obejmujący poniższe formy uczestnictwa w KIS. Potem następuje cykl zajęć grupowych dotyczących funkcjonowania społecznego oraz zawodowego. W międzyczasie uczestnik może skorzystać z indywidualnego poradnictwa, np. prawnego, psychologicznego, doradcy zawodowego. Ponadto uczestnik ma możliwość wziąć udział w szkoleniu zawodowym: edukacyjnym (jak kurs prawa jazdy) lub przygotowującym do pracy na konkretnym stanowisku. Zakończenie uczestnictwa w KIS uczestnik podsumowuje na indywidualnym spotkaniu, np. z doradcą zawodowym, psychologiem.

Uczestnictwo w Klubie Integracji Społecznej trwa co najmniej sześć miesięcy. Osoba, która uczestniczyła w KIS w Poniatowej przez okres nie krótszy niż sześć miesięcy oraz zrealizowała postanowienia w/w kontraktu socjalnego i otrzymała od Spółdzielni Socjalnej Centrum Usługowe „TULIPAN” zaświadczenie o zakończeniu uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej w Poniatowej – staje się absolwentem klubu integracji społecznej (w myśl przepisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym).

²¹ Opracowano na podstawie materiałów przekazanych przez Spółdzielnię Socjalną Centrum Usługowe „TULIPAN” w Poniatowej.

W ramach zajęć z zakresu reintegracji społecznej prowadzone są: warsztaty integracyjne, Akademia Zdrowia, Sportu i Rekreacji czyli zajęcia z zakresu fizjoterapii, sportu i rekreacji oraz zajęcia z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej.

O samych klubie bardzo dobrze wypowiadają się uczestnicy zajęć:

Na zajęciach w Klubie zdobyłam dużo wiedzy: jak prowadzić budżet domowy, z dietetyki i fizjoterapii, uzależnień. Ta wiedza jest przydatna w życiu codziennym. Poza tym, dzięki Klubowi, dzisiaj lepiej organizuję się na co dzień, zaczęłam dbać o siebie – już nie jestem szarą myszką. W grupie uczestników zaprzyjaźniliśmy się – spotykamy się, odwiedzamy.

Ewelina

W Klubie poznałam ciekawych ludzi – nauczyliśmy się cierpliwości, tolerancji dla siebie nawzajem, wspierania się. Uzyskałam bardzo konkretną wiedzę, którą stosuję na co dzień i którą podzieliłam się z sąsiadką. Zajęcia miały zróżnicowaną tematykę. Najfajniejsze były te z fizjoterapii i kurs kulinarny. Dzięki Klubowi byłam aktywna, nie siedziałam w domu – np. odwiedziłam muzeum i zakład karny.

Monika

Z zajęć w Klubie poleciałabym kurs kulinarny i zajęcia komputerowe. Dla mnie stresujące było wypowiadanie się na forum grupy, szczególnie mówienie o sobie, ale w grupie można też ukryć się za osobami, które dużo mówią.

Wiesława

Ważną inicjatywą podjętą przez Klub Integracji Społecznej w Poniatowej jest zawiązanie Lokalnej Sieci Reintegracji Gminy Poniatowa w 25 października 2019r., podczas konferencji pt.: „Konferencja na temat utworzenia Lokalnej Sieci Reintegracji – spotkanie na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w gminie Poniatowa”. Konferencja miała na celu nawiązanie wielosektorowej partnerskiej współpracy na rzecz realizacji zatrudnienia socjalnego w gminie Poniatowa. Stąd ważnym jej punktem było zawarcie „Porozumienia na rzecz utworzenia Lokalnej Sieci Reintegracji Gminy Poniatowa” przez przedstawicieli lokalnych podmiotów uczestniczących w konferencji. Zawarcie porozumienia było oficjalnym i sformalizowanym wyrażeniem postawy otwartości organizacji i instytucji działających na terenie gminy Poniatowa, przejawiającej się dotychczas podczas realizacji pojedynczych wspólnych działań, spotkań nieformalnych.

Partnerstwo to z jednej strony ma szansę budować w gminie Poniatowa klimat sprzyjający reintegracji, z drugiej – ułatwiać zawiązywanie partnerstw zadaniowych pomiędzy

członkami LSR opartych na świadczeniu wzajemnego wsparcia w realizacji celów poszczególnych podmiotów, np. członkowie Sieci (świadczone przez nich usługi, ich zasoby lokalowe) stanowią wsparcie dla działań reintegracyjnych prowadzonych przez Klub Integracji Społecznej w Poniatowej i jednocześnie KIS (jego zasoby wiedzy, kadrowe, organizacyjne) może stanowić wsparcie w inicjatywach podejmowanych przez innych członków Sieci. Zawiązanie Lokalnej Sieci Reintegracji to początek długofalowego procesu mobilizowania instytucjonalnego środowiska gminy Poniatowa do podejmowania działań na rzecz słabszych ekonomicznie i społecznie mieszkańców gminy.

Jak wynika w powyższych, krótkich opisach dobrych praktyk - działania reintegracyjne obudowane instytucją klubu integracji społecznej, a także realizowane w formule „usieciowionej” lokalnie, stanowią istotny element życia społecznego gmin. Zapał i zaangażowanie ich liderów daje wymierne skutki budzące lokalny (ale nie tylko lokalny) podziw i uznanie. Wzory działania, baza lokalowa i kadra wydają się być mocnymi stronami tych przedsięwzięć. Jednak marginalna pozycja w systemie polityki społecznej, mała rozpoznawalność instytucji w szerokim odbiorze społecznym, a dodatkowo słabość finansowania i związana z nią trudność planowania długookresowego stanowią bariery, które nie pozwalają ze spokojem uznać, że ten obszar funkcjonuje idealnie i poradzi sobie samodzielnie.

dr Paweł Wiśniewski

Uczelnia Korczaka – Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie Rada Zatrudnienia Socjalnego przy MRiPS

Dlaczego warto zatrudniać osoby z niepełnosprawnościami?

Z tego rozdziału dowiedzie się:

- jakie są prawa i obowiązki przedsiębiorstwa zatrudniającego osoby z niepełnosprawnością?
- na jakie wsparcie może liczyć przedsiębiorca zatrudniający osoby z niepełnosprawnością?
- w jaki sposób jest refundowane wynagrodzenie pracownika z niepełnosprawnością?
- jakie są koszty zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością?

Wprowadzenie

Jedną z grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym tworzą osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Osoba z niepełnosprawnościami może zatrudnić się w każdym przedsiębiorstwie, o ile dostosuje ono stanowisko do jej potrzeb lub zatrudnienie ma charakter telepracy²². Pracodawca, który zdecyduje się na zatrudnienie takiej osoby, może skorzystać z ulg finansowych, np. refundacji kosztów zatrudnienia czy szkolenia, które zostaną omówione w poniższym rozdziale.

Prawa i obowiązki pracownika z niepełnosprawnościami i jego pracodawcy

Poradnik dotyczący zatrudniania osób z niepełnosprawnościami zacząć należy od tego, że wśród samych osób z niepełnosprawnościami pojawiają się często wątpliwości co do tego, czy w sytuacji, w której pobierają one świadczenia takie jak np. renty socjalne, mogą podjąć pracę. Na to pytanie można odpowiedzieć następująco: tak, ale pod pewnymi warunkami. Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 roku o rencie socjalnej renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- przed ukończeniem 18. roku życia,
- w trakcie nauki w szkole lub szkole wyższej – przed ukończeniem 25. roku życia,
- w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Osoba otrzymująca rentę socjalną mimo orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy może podjąć pracę, rozpocząć działalność gospodarczą lub uzyskiwać dochody z innych

²² Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej i zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami (art. 2a ust.1 pkt 5),

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971230776> [dostęp: 16.10.2020].

źródeł.²³ Zgodnie z art. 13 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach, orzeczenie o całkowitej zdolności do pracy nie stanowi przeszkody do zachowania zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej. W przypadku zawarcia umowy o pracę, konieczne jest uzyskanie orzeczenia lekarza medycyny pracy dopuszczającego do podjęcia zatrudnienia na określonym stanowisku pracy.

Czas pracy

Podczas zatrudniania osoby z niepełnosprawnością należy pamiętać, że zgodnie z kodeksem pracy i ustawą o rehabilitacji czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo. Czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo. Stosowanie tych zasad nie może powodować obniżenia wysokości wynagrodzenia. Ponadto osoba niepełnosprawna, bez względu na stopień niepełnosprawności, nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych. Ustawa dopuszcza możliwość odstępstwa od tej zasady, jeżeli osoby są zatrudnione przy pilnowaniu (np. przy ochronie i monitorowaniu mienia) oraz gdy na wniosek osoby zatrudnionej lekarz medycyny pracy wyrazi na to zgodę. Koszty badań profilaktycznych zawsze ponosi pracodawca.

Osoba z niepełnosprawnościami, tak jak każdy pracownik, ma prawo do przerwy w pracy trwającej co najmniej 15 minut, jeżeli dobowy wymiar czasu pracy wynosi co najmniej 6 godzin. Czas przerwy jest wliczany do czasu pracy. Dodatkowo (bez względu na dobowy wymiar czasu pracy) z tytułu niepełnosprawności przysługuje jej prawo do dodatkowej, 15-minutowej przerwy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek.

Urlop wypoczynkowy

Osobie zaliczonej do grupy osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Osoba taka ma również prawo do zwolnienia z pracy (z zachowaniem prawa do wynagrodzenia) w wymiarze 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, jednak nie częściej niż raz w roku. Możliwość korzystania z tego uprawnienia jej obwarowana koniecznością posiadania skierowania lekarskiego oraz realizacją turnusu przez podmiot uprawniony. Podstawą wypłaty wynagrodzenia za czas zwolnienia jest

²³ Należy pamiętać, że do renty socjalnej można dorobić maksymalnie kwotę brutto i że kwoty są aktualizowane na stronie ZUS co kwartał.

przedłożony pracodawcy dokument, który potwierdza pobyt na turnusie, wystawiony przez jego organizatora. Pracodawca jest również obowiązany do zwolnienia od pracy osoby niepełnosprawnej – z zachowaniem prawa do wynagrodzenia – celem wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych itp., jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy. Łączny wymiar urlopu dodatkowego (10-dniowego) i zwolnienia od pracy z zachowaniem wynagrodzenia (w celu uczestniczenia w turnusie lub wykonania badań specjalistycznych) nie może przekroczyć w roku kalendarzowym 21 dni roboczych.

Osoba z niepełnosprawnością może ubiegać się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli przeciętny miesięczny dochód, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 50 proc. przeciętnego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym;
- 65 proc. przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej.

Wielkość dofinansowania turnusów reguluje § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 listopada 2007 roku w sprawie turnusów rehabilitacyjnych.

Refundacja kosztów szkolenia

Pracodawca może również zwrócić się do właściwego starostwa powiatowego o refundację kosztów szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych. Refundacja może obejmować nie tylko zwrot kosztów, lecz także pokrycie wydatków obejmujących koszty płacy pracownika niepełnosprawnego za czas, w którym pracownik ten uczestniczył w szkoleniu (§ 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2014 roku w sprawie zwrotu dodatkowych kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników niepełnosprawnych).

Ze względu na decentralizację administracji w Polsce, każdy samorząd samodzielnie podejmuje decyzję o tym, do jakiego wydziału czy urzędu może zwrócić się pracodawca. W Łodzi jest to np. Powiatowy Urząd Pracy²⁴. Pracodawca może również zwrócić się do PFRON o zwrot kosztów szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych do wysokości 70 proc. tych kosztów, nie więcej jednak niż do wysokości dwukrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

²⁴ Powiatowy Urząd Pracy w Łodzi: <https://lodz.praca.gov.pl/dla-pracodawcow-i-przedsiębiorcow/zatrudnianie-niepełnosprawnych/zwrot-kosztow-szkolenia-pracownika-niepełnosprawnego> [dostęp: 30.11.2020].

Refundacja kosztów zatrudnienia

Jednym z najważniejszych uprawnień pracodawcy związanym z zatrudnieniem osoby z niepełnosprawnościami jest niewątpliwie dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (zwane często zwyczajowo SODIR – System Obsługi Dofinansowania i Refundacji). Pracodawca z tytułu zatrudnienia osoby niepełnosprawnej otrzymuje ze środków PFRON miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika. Żeby mógł jednak korzystać z tego wsparcia:

- pracownik musi być ujęty w ewidencji zatrudnionych niepełnosprawnych,
- wynagrodzenie pracownika niepełnosprawnego zostało przekazane na jego rachunek bankowy lub za pośrednictwem poczty na adres zamieszkania pracownika,
- pracownik zaliczony do grupy osób z umiarkowanym lub lekkim stopniem niepełnosprawności nie ma ustalonego prawa do emerytury,
- wszystkie koszty płacy (ZUS, podatek) zostały wniesione terminowo.

Wysokość maksymalnych dopłat przedstawiała się następująco²⁵:

- 1) 1 950,00 zł – w przypadku niepełnosprawnych zaliczonych do grupy osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności,
- 2) 1 200,00 zł – w przypadku niepełnosprawnych zaliczonych do grupy osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
- 3) 450 zł – w przypadku niepełnosprawnych zaliczonych do grupy osób z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Trzeba przy tym pamiętać, że dofinansowanie nie przysługuje podmiotowi zatrudniającemu co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i nieosiągającemu wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wysokości co najmniej 6 proc.

Gdy zatrudniamy osoby z niepełnosprawnościami, którym orzeczono chorobę psychiczną (02-P), upośledzenie umysłowe (01-U), całościowe zaburzenia rozwojowe (12-C) lub epilepsję (06-E) oraz niewidomych w stopniu znacznym i umiarkowanym (04-O), wysokość dopłaty z PFRON maksymalnie może zwiększyć się o:

- 1 200,00 zł – osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności – wtedy kwota dofinansowania wynosi łącznie 3 150,00 zł,

²⁵ Podane zostały maksymalne kwoty dofinansowania na listopad 2020 roku. Odnoszą się one do wszystkich pracowników niezależnie od wysokości wynagrodzenia. Warto regularnie sprawdzać, czy nie uległy one zmianie.

- 900,00 zł – osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – wtedy kwota dofinansowania wynosi łącznie 2 100,00 zł,
- 600,00 zł – osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności – wtedy kwota dofinansowania wynosi łącznie 1 050,00 zł.

Trzeba pamiętać, że zawsze kwota miesięcznego dofinansowania nie może przekroczyć 90 proc. w przypadku pracodawcy nieprowadzącego działalności gospodarczej i 75 proc. kosztów pracy w przypadku pracodawcy prowadzącego działalność gospodarczą. Koszty muszą być opłacane faktycznie i terminowo, a pracodawca nie może mieć zaległości w opłacaniu kosztów pracy (np. składek ZUS i podatków do Urzędu Skarbowego).

W przypadku tej formy dofinansowania w koszty pracy można wliczyć:

- wynagrodzenie brutto,
- obowiązkowe składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe naliczane od tego wynagrodzenia,
- obowiązkowe składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Solidarnościowy²⁶.

Możliwe jest również uzyskanie przez pracodawcę zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej do wysokości 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia, o ile zatrudnia on osobę niepełnosprawną na co najmniej 36 miesięcy. Warunkiem otrzymania zwrotu jest uzyskanie pozytywnej opinii Państwowej Inspekcji Pracy (art. 26e ust. 5)²⁷.

Koszty pracy osoby z niepełnosprawnościami

W tabeli poniżej przedstawiono kwotę dofinansowania w odniesieniu do minimalnego wynagrodzenia i przy założeniu, że o dofinansowanie stara się podmiot prowadzący działalność gospodarczą (75 proc. kwoty wynagrodzenia). Na potrzeby wyliczeń zostało przyjęte minimalne wynagrodzenie za pracę w 2020 roku i w 2021 roku. Tabela pokazuje też maksymalne kwoty wsparcia ze środków publicznych na zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami (SODIR, refundacja składek ZUS dla spółdzielni socjalnej czy wsparcie pomostowe OWES i Funduszu Pracy). Oczywiście każdy pracodawca może swobodnie kształtować siatkę wynagrodzeń swoich pracowników. Trzeba przy tym pamiętać, że

²⁶ Szczegółowe informacje na temat dofinansowania można znaleźć na stronie PFRON:

<https://www.pfron.org.pl/pracodawcy/dofinansowanie-wynagrodzen/wysokosc-dofinansowania-do-wynagrodzen-pracownikow-niepelnosprawnych/> [dostęp: 17.10.2020].

²⁷ <https://www.gov.pl/web/gov/skorzystaj-z-dofinansowania-wyposazenia-stanowiska-pracy-pracownika-z-niepelnosprawnoscia> [dostęp: 17.10.2020].

refundacja składek ZUS dla spółdzielni socjalnej jest liczona maksymalnie do kwoty wyliczonej na podstawie minimalnego wynagrodzenia.

<u>Wyliczenie kosztów pracy osoby z niepełnosprawnościami</u>		
	2020 rok: wynagrodzenie brutto 2 600 zł	2021 rok: wynagrodzenie brutto 2 800 zł
Pełny koszt pracodawcy	3 132,48 zł	3 373,44 zł
Wynagrodzenie netto	1 920,62 zł	2 061,67 zł
Składka emerytalna przedsiębiorcy i pracownika	507,52 zł	546,56 zł
Składka rentowa przedsiębiorcy i pracownika	208,00 zł	222,00 zł
Składka chorobowa (pracownik)	63,70 zł	68,60 zł
Składka wypadkowa (pracodawca)	43,42 zł	46,76 zł
Składka zdrowotna (pracownik)	201,92 zł	217,45 zł
Składka na Fundusz Pracy (pracodawca)	63,70 zł	68,60 zł
Składka na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (pracodawca)	2,60 zł	2,80 zł
<u>Wyliczenia dofinansowania z SODiR PFRON</u>		
Znaczny stopień niepełnosprawności	1 800,00 zł	1 950,00 zł

<i>Umiarkowany stopień niepełnosprawności</i>	<i>1 125,00 zł</i>	<i>1 200,00 zł</i>
<i>Lekki stopień niepełnosprawności</i>	<i>450,00 zł</i>	<i>450,00 zł</i>
<i>Schorzenie specjalne – znaczny stopień niepełnosprawności</i>	<i>2 349,36 zł</i>	<i>2 530,08 zł</i>
<i>Schorzenie specjalne – umiarkowany stopień niepełnosprawności</i>	<i>1 725,00 zł</i>	<i>2 100,00 zł</i>
<i>Schorzenie specjalne – lekki stopień niepełnosprawności</i>	<i>1 050,00 zł</i>	<i>1 050,00 zł</i>
<u>Refundacja wynagrodzenia i składek ZUS z Funduszu Pracy dla spółdzielni socjalnej</u>		
<i>Refundacja ZUS przez pierwsze 24 miesiące (miesięcznie) – wyliczenie od minimalnego wynagrodzenia</i>	<i>822,64 zł</i>	<i>885,92 zł</i>
<i>Refundacja ZUS przez kolejne 12 miesięcy (miesięcznie) – wyliczenie od połowy minimalnego wynagrodzenia</i>	<i>411,32 zł</i>	<i>442,96 zł</i>
<i>Refundacja wynagrodzenia z Funduszu Pracy przez 6 miesięcy (maks . kwota minimalnego wynagrodzenia)</i>	<i>2 600,00 zł</i>	<i>2 800,00 zł</i>
<u>Wsparcie pomostowe OWES</u>		

Nie więcej niż minimalne wynagrodzenie brutto (finansowanie wyłącznie wydatków netto) – maksymalnie	2 600,00 zł	2 800,00 zł
--	--------------------	--------------------

Zobacz też: Szczegółowe informacje na temat tego, w jaki sposób uzyskać dofinansowanie z SODIR-u znajdziecie na stronie internetowej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w zakładce „Pracodawcy”, podstrona „Dofinansowanie wynagrodzeń” (dostępna pod tym linkiem: <https://tiny.pl/7s95l>).

Warto pamiętać o kilku podstawowych zasadach:

- sprawozdania składa się co miesiąc i nie wolno się z nim spóźnić;
- z reguły dokumenty dostarcza się drogą elektroniczną, część z nich jest jednak wymagana w wersji papierowej; wyjaśnia to poniższa tabela:

Lp.	Rodzaj dokumentów	Co zawierają ²⁸	Forma składania	Miejsce złożenia	Termin złożenia
1	Rejestracja pracodawcy zatrudniającego osoby z niepełnosprawnościami	wniosek Wn -D (wniosek o wypłatę miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością)	Wyłącznie papierowo – pocztą albo osobiście w siedzibie PFRON w Warszawie	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych al. Jana Pawła II 13, 00-828 Warszawa	Do 25. dnia miesiąca następującego po miesiącu, którego dotyczy zdarzenie (zatrudnienie)
		kopię aktualnych dokumentów potwierdzających: pełną nazwę pracodawcy, a także jej skrót, o ile go posiada, oraz numery: REGON i NIP, o ile ich nadanie wynika z przepisów prawa	wnioski (o dofinansowanie za konkretne miesiące) chcemy składać elektronicznie, w papierowym wniosku Wn-D należy zaznaczyć opcję „wybieram elektroniczną		Święta państwowe, niedziela oraz sobota są wolne od pracy, stąd – jeżeli 25. dzień miesiąca przypada w tym czasie – dokumenty można złożyć następnego dnia pracującego
		formularz INF-D-P: jest to miesięczna informacja o wynagrodzeniach, zatrudnieniu, stopniach i rodzaju niepełnosprawności pracowników niepełnosprawnych	formę składania wniosków” (w części „Oświadczenia”) – wtedy otrzymamy login i hasło do programu do składania wniosków		

²⁸ Wzory dokumentów można znaleźć tutaj: <https://www.pfron.org.pl/pracodawcy/dofinansowanie-wynagrodzen/formularze-dotyczace-dofinansowania-do-wynagrodzen-pracownikow-niepelnosprawnych/> [dostęp: 4.12.2020].
<https://www.pfron.org.pl/pracodawcy/dofinansowanie-wynagrodzen/formularze-dotyczace-dofinansowania-do-wynagrodzen-pracownikow-niepelnosprawnych/> [dostęp: 4.12.2020].

		<p>(do wniosku Wn-D załączasz tyle formularzy INF-D-P, na ilu pracowników ubiegasz się o dofinansowanie)</p>			
		<p>formularz informacji przedstawianych przy ubieganiu się o pomoc inną niż pomoc w rolnictwie lub rybołówstwie, pomoc de minimis lub pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie (INF-O-PP)</p>			
		<p>oświadczenie o nieotrzymaniu pomocy publicznej – w sytuacji, gdy załączasz INF-O-PR, i tylko w przypadku, gdy nie otrzymałeś dotychczas pomocy publicznej na te same koszty, na które ubiegasz się o dofinansowanie z Funduszu</p>			
		<p>sprawozdania finansowe za trzy ostatnie lata obrotowe lub oświadczenie o braku obowiązku sporządzania sprawozdań finansowych</p>			

		pełnomocnictwo – jeśli dotyczy			
2	Wniosek o dofinansowanie w kolejnych miesiącach	wniosek Wn-D	Co do zasady elektronicznie W szczególnych przypadkach (np. gdy nie macie dostępu do internetu czy nie potraficie go obsługiwać) – wniosek można złożyć w formie papierowej do właściwego oddziału PFRON	Aplikacja internetowa System Obsługi Dofinansowań PFRON: https://www.sod.pfron.org.pl W przypadku (wyjątkowym) potrzeby złożenia wniosku w formie papierowej – do właściwego terytorialnie oddziału PFRON: https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/struktura-organizacyjna/oddzialy-funduszu/	Do 25. dnia następnego miesiąca (za który wnioskujemy o dofinansowanie) Święta państwowe, niedziela i sobota są wolne od pracy, stąd – jeżeli 25. dzień miesiąca przypada w tym czasie – dokumenty można złożyć następnego dnia pracującego

- Wszelkie wątpliwości warto wyjaśniać telefonicznie z pracownikami właściwego oddziału PFRON

Asystent pracy

Ciekawym i użytecznym rozwiązaniem, z którego mogą skorzystać przedsiębiorcy społeczni zatrudniający osoby z niepełnosprawnościami, jest również częściowy zwrot kosztów zatrudnienia pracownika wspierającego pracownika niepełnosprawnego (nie więcej niż 20 proc.) oraz szkolenia pracowników dotyczące czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem²⁹. Liczba godzin przeznaczonych wyłącznie na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu nie może jednak przekraczać liczby godzin odpowiadającej 20 proc. liczby godzin pracy pracownika w miesiącu.

Umowa między pracodawcą a dysponentem środków PFRON (starostą), której przedmiotem jest zwrot kosztów zatrudnienia osoby pomagającej osobie niepełnosprawnej, dodatkowo powinna określać maksymalną liczbę godzin przeznaczanych miesięcznie przez zatrudnionego pracownika na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu. Ponadto pracodawca będący stroną umowy, której przedmiotem jest zwrot kosztów zatrudnienia osoby pomagającej osobie niepełnosprawnej, przedkłada staroście dodatkowo:

- zestawienie kosztów podlegających zwrotowi wraz z dowodem wypłaty wynagrodzenia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy – w terminie do 20. dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który wypłacono wynagrodzenie podlegające zwrotowi,
- zaświadczenie o zasadności udzielania pomocy pracownikowi niepełnosprawnemu, wydane przez lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę zdrowotną nad tym pracownikiem,
- kopie umów o pracę zawartych z pracownikami, a także kopie dokumentów potwierdzających, że zakres obowiązków tych pracowników obejmuje udzielanie pomocy pracownikom z niepełnosprawnościami.

Praktyki osób z niepełnosprawnościami w przedsiębiorstwie społecznym

Nowelizacja ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wprowadziła możliwość odbywania przez uczestników warsztatów terapii zajęciowej praktyk zawodowych u pracodawców, w tym spółdzielniach socjalnych. Artykuł 10a tej ustawy wskazuje, że na podstawie indywidualnego

²⁹ <https://www.gov.pl/web/gov/skorzystaj-z-dofinansowania-do-zatrudnienia-osoby-wspomagajacej-pracownika-z-niepelnosprawnoscia> [dostęp: 18.10.2020].

programu rehabilitacji uczestnik warsztatu może brać udział w nieodpłatnych praktykach zawodowych u pracodawcy, w tym w spółdzielni socjalnej, w wymiarze do 15 godzin tygodniowo, przez okres do trzech miesięcy, z możliwością przedłużenia do sześciu miesięcy. W praktykach tych nie może brać udziału jednocześnie więcej niż 50 proc. liczby uczestników jednego warsztatu.

Praktyki te są bardzo ważnym elementem reintegracji zawodowej i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami oraz przygotowania ich do wejścia na rynek pracy. Dzięki temu, że praktyki te mogą być organizowane w przedsiębiorstwach społecznych, uczestnicy zyskują nie tylko nowe umiejętności, lecz także poznają podmioty ekonomii społecznej i to, że mogą pracować w przyjaznym im środowisku (celem PS, w tym spółdzielni socjalnej, jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).

Podsumowanie

W przedsiębiorstwie społecznym częściej niż w innych firmach pracę mogą znaleźć osoby z niepełnosprawnością. Zatrudniając takie osoby, pracodawca może skorzystać ze specjalnych ulg (również finansowych), musi jednak pamiętać, że zatrudnianie osób z niepełnosprawnością to również obowiązki.

Zbigniew Prałat

Koordynator ds. inkubacji i wsparcia finansowego, Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej

Ogłoszenie wyników V edycji Konkursu Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2022!

Już po raz piąty Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej w ramach Konkursu Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej nagrodiło wyróżniające się podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne oraz jednostki samorządu terytorialnego angażujące się we wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej i solidarnej.

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej wspólnie z partnerami: Bankiem Gospodarstwa Krajowego oraz Europejskim Domem Spotkań – Fundacją Nowy Staw nagrodiło w czterech poprzednich edycjach już łącznie 370 podmiotów. W tegorocznej edycji znak jakości otrzymało kolejne 164 podmioty.

Konkurs ma na celu wyróżnienie podmiotów przyczyniających się do rozwoju społeczno - gospodarczego środowisk lokalnych. Podmioty te z sukcesem wcielają w życie uniwersalne wartości, prowadząc jednocześnie działalność ekonomiczną, wspierają zatrudnienie i integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – z niepełnosprawnościami, bezrobotnych, czy seniorów.

Certyfikaty w 5 kategoriach

W ramach tegorocznej – piątej edycji Konkursu – certyfikaty przyznane zostały w pięciu kategoriach:

- Kategoria I – Debiut roku

W ramach tej kategorii oceniano podmioty, które zostały zarejestrowane w roku 2021 ich plany na przyszłość oraz działalność społeczną i reintegracyjną.

- Kategoria II – Najlepszy pracodawca

Laureatów i Podmioty Certyfikowane w kategorii II wyróżniono za udział pracowników w zarządzaniu firmą, kondycję ekonomiczną podmiotu oraz jego działalność reintegracyjną.

- Kategoria III – Sukces rynkowy

W tej kategorii szczególnie ważny był pomysł na działalność ekonomiczną, np. czy powstanie przedsiębiorstwo było odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności. Niemniej ważne były też wyniki finansowe podmiotu oraz jego dalsze plany związane z budowaniem marki.

- Kategoria IV – Pożyczka z korzyścią społeczną

W kategorii IV pod uwagę brano sposób i efektywność wykorzystania udzielonej pożyczki, w szczególności wpływ na rozwój całego podmiotu, osiągnięcia celów społecznych, poziomu i jakości zatrudnienia oraz utrzymania korzystnych wyników finansowych. Innym ważnym aspektem było wprowadzenie innowacji w związku realizacją przedsięwzięcia (nowe działania społeczne/wprowadzanie unikalnych rozwiązań/wdrożenie istniejących rozwiązań w kontekście korzyści społecznych).

- Kategoria V – Społecznie odpowiedzialny samorząd

W kategorii V oceniano działania samorządów bezpośrednio wspierające rozwój ekonomii społecznej, np. udział w tworzeniu spółdzielni socjalnych, stosowanie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych i zlecanie zadań publicznych (w tym realizacji usług społecznych) podmiotom ekonomii społecznej, a także aktywizowanie społeczności lokalnej.

Na co mogą liczyć laureaci?

Laureaci Konkursu otrzymali nagrody w postaci:

- pakietów doradczo-szkoleniowych o wartości 10 000 zł (dla kategorii I-IV),
- zagranicznej wizyty studyjnej,
- produkcji filmów o działalności laureatów,
- udziału w targach branżowych,

Podmioty Certyfikowane otrzymały nagrody w postaci:

- pakietów doradczo-szkoleniowych o wartości 3 000 zł (dla kategorii I-IV),
- wyposażenia związanego z działalnością prowadzoną przez podmioty certyfikowane.

W ramach pakietów wsparcia przewidzianych w kategoriach I-IV, laureat/podmiot certyfikowany będzie mógł korzystać z doradztwa, szkoleń oraz innych form wsparcia swojej działalności, przewidzianych w systemie certyfikacji. Pakiety dadzą możliwość uzyskania bezpłatnych usług, dostosowanych do potrzeb laureatów i certyfikowanych podmiotów. Mają one na celu przede wszystkim podnoszenie kwalifikacji zawodowych ich kadry.

W ramach tegorocznej – piątej edycji Konkursu – certyfikaty przyznane zostały w pięciu kategoriach:

- **Kategoria I – Debiut roku**
 1. Spółdzielnia Socjalna Sekret Smaku
 2. Hrubieszowska Spółdzielnia Socjalna im. Zośki
 3. Spółdzielnia Socjalna Fabryka Kreatywności
- **Kategoria II – Najlepszy pracodawca**
 1. Spółdzielnia Socjalna Ecos
 2. Centrum Integracji Społecznej w Siedlcach
 3. Caritas Diecezji Kieleckiej
- **Kategoria III – Sukces rynkowy**
 1. Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej Być Razem
 2. Spółdzielnia Socjalna Opoka
 3. Stowarzyszenie Trzeźwości w Odolanowie Centrum Integracji Społecznej
- **Kategoria IV – Pożyczka z korzyścią społeczną**
 1. Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina

2. Fundacja Pro Omnis
 3. Stowarzyszenie Regiony Nowych Szans Vesna
- **Kategoria V – Społecznie odpowiedzialny samorząd**
 1. Powiat Łęczyński
 2. Gmina Opole Lubelskie
 3. Gmina Jędrzejów

Weronika Tomaszewska, Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej MRiPS